

POLISH ARMED FORCES THROUGH THE AGES
POLSKI SIŁY ZBROJNE W CIĄGU WIEKÓW

POLSKIE SIŁY ZBROJNE W CIĄGU WIEKÓW

TYSIĄC LAT OREŻA POLSKIEGO

PRZEDMOWA :	M. Kukiel, Gen. Dyw.
TABLICE	
KOLOROWE :	K. Pacewicz
OPRACOWANIE	W. Dziewanowski
HISTORYCZNE :	A. Minkiewicz

NAKŁADEM "ORBIS" POLISH TRAVEL OFFICE, LTD., WYDZIAŁ WYDAWNICZY
61, St. James's Street, London, S.W.1.
przy poparciu Ministerstwa Obrony Narodowej
Druk Maxwell Love & Co. Ltd., London, N.1.

FOREWORD

The authors of this album had their English speaking comrades-in-arms and friends close in mind. They wished to show to them the past of the Polish armed forces by reproducing the various types of soldiers, equipment and uniform in all their transmutations. This book may in fact accomplish the task of informing all those who are interested in military history, equipment and uniform, about a thousand years of Poland's military history. It has been compiled with scholarly authority and meticulous care by experts with an excellent knowledge of Polish and foreign collections and of present developments in research. Both artist and historical experts have put their whole hearts into this work. Our museums in Poland have been destroyed, looted or removed by the enemy. Exhibits of arms, armour and uniforms have been scattered or lost for ever. Those who compiled this album have had few original documents or materials at their disposal here, and little time for research. They worked mainly from memory in an earnest endeavour to consolidate the knowledge already acquired and established in Poland, and it seems to me that their memory was never at fault.

Before the reader's eyes will pass the figures of Polish warriors from the knights of Boleslaw the Brave, victors over the German host at the beginning of the 12th century,

PRZEDMOWA

Twórcy niniejszego albumu opracowali go z myślą o naszych brytyjskich towarzyszach broni i przyjaciółach. Chcieli ukazać im przeszłość polskich Sił Zbrojnych przez odtworzenie typów żołnierskich, uzbrojenia i ubioru we wszystkich przemianach. Książka ta może istotnie wypełnić zadanie informowania o blisko tysiącletniej wojskowej historii Polski wszystkich, których interesuje historia wojskowa, uzbrojenie, mundurowstwo. Jest opracowana z dużą kompetencją i sumiennością naukową, przy udziale ekspertów dobrze znających zbiory polskie i obce i stan badań. Rzecz oczywista, że zarówno artysta-malarz jak eksperci historyczni i wojskowi włożyli w tę pracę dużo zamilowania i serca. Nasze muzea w Polsce są zniszczone, rozgrabione lub wywiezione przez wroga. Zabytki oręża, zbroi, ubioru rozproszone lub przepadły na zawsze. Twórcy Albumu mało mieli tutaj do dyspozycji materiału źródłowego i mało czasu na studia. Pracowali z pamięci z usilnym dążeniem do utrwalenia tego, czego się kiedyś dowiedzieli, co ustalili. Wydaje mi się, że pamięć ich nigdy nie zawiodła.

Przesuną się przed oczyma czytelnika postacie wojowników polskich od rycerzy Bolesława Chrobrego, zwycięzcy nad nawałą niemiecką w początku XI w., aż do żołnierzy, lotników i marynarzy polskich sił zbrojnych, które po

up to the soldiers, airmen and sailors of the Polish armed forces reformed in France, Great Britain and the Middle East by General Sikorski after the German invasion of Poland in 1939. Obviously there is here great variety of equipment, uniforms, colours, and every external. This heterogeneity of form is the result not only of the evolution of native or assimilated forms but also of the constant intake of foreign ones. Poland lies on the great cross-roads of Central Europe. Here winds blow from the four corners of the earth, and life is neither safe nor easy. The nation which has dwelt on these lands for a thousand years, bound and attached to them for life and death, an industrious and peace-loving nation, has in the course of its history had little acquaintance with peace, but has again and again been forced to take up arms in the defence of the country. This territory is poor in iron, so the West surpassed us in this respect. The Germans have had a superiority of weight of metal from the times of Mieszko I to the last campaign of September 1939. For a long period we took our arms and armour from the West, but then wars with the Tartars, Turks and Muscovites, the Polish-Lithuanian-Ruthenian Union and links with Hungary brought us nearer to the East. We took from the East the Moslem mail hood (misiurka), the coat of mail ("kolchuga"), the quiver, the wings attached to the armour, and later on the "kontusz" (a kind of coat) and the "zupan" (a kind of waist-coat). From Hungary we took the name "hussar" and from her equipment, dress and tactics of the time, the names "kopja" (lance), "koncerz" (stocco), and "szabla" (sabre). Already in the XVIIIth century our light cavalry regiments were called "uhłans"—originally a Tartar name for knights. This name passed into almost all European armies together with the light lance and the square-cornered cap.

Thus we took over some foreign forms and assimilated them so completely that they soon became something highly traditional in our national feeling, something eternal, dear and inseparable from the idea of the Polish army.

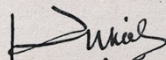
zalewie Polski przez Niemców w roku 1939 odbudował we Francji, w Wielkiej Brytanii i na Wschodzie generał Sikorski. Wielka tu oczywiście różność w uzbrojeniu, ubiorze, barwach, we wszystkim, co zewnętrzne. Różnorodność form jest nie tylko wynikiem ewolucji form rodzimych lub przyswojonych, lecz także ciągłej recepcji form obcych. Polska leży na wielkim rozdrożu środkowej Europy. Wieją tu wiatry z czterech stron świata. Życie nie jest bezpieczne i łatwe. Naród zamieszkujący ziemię tę od tysiącleci, związany z nią na śmierć i życie i przywiązany do niej, pracowity i kochający pokój, niewiele zabrał w swych dziejach pokoju, raz po raz zmuszony w obronie ziemi chwycić za broń. Ziemia jego jest uboga w żelazo. Więc górował nad nami żelazem Zachód. Górowali Niemcy od czasów Mieszka I aż do ostatniej kampanii wrześniowej 1939. Z Zachodu braliśmy przez długi czas oręż i zbroje. Ale przyszedł czas, gdy wojny z Tatarami, Turkami, Moskwą, unia z państwem litewsko-ruskim i przyjaźń z Węgrami zbliżyły nas do Wschodu. Recypowaliśmy ze Wschodu muzułmańskiego misiurki, kolczugi, sahajdaki, skrzydła na zbroje, a później kontusze i żupany.

Recypowaliśmy z Węgier nazwę usarii. Z jej uzbrojeniem ówczesnym, ubiorem i taktyką recypowaliśmy nazwy: kopia, koncerz, szabla. Jeszcze w XVIII w. tatarscy rycerze dali nazwę naszym pułkom lekkiej jazdy, "ułanom", nazwę, która od nas następnie przeszła, wraz z lekką lancą i czapką czworokątną, do wszystkich prawie wojsk Europy.

Recypowaliśmy zatem formy obce i przyswajaliśmy je sobie tak silnie, że stawały się one rychło w poczuć naszego narodu czymś bardzo tradycyjnym, jakimś dobrem odwiecznym, nieodłącznym od pojęcia wojska polskiego i czymś bardzo drogim. Bo nieopisana jest miłość narodu polskiego we wszystkich jego warstwach dla swoich sił zbrojnych. Miłość ta nic nie ma wspólnego z duchem zaborczym i zaniłowaniem do wojny. U źródeł jej leży odwieczne poczuć, że trzeba być wciąż gotowym na walkę i śmierć, ażeby Polska żyła. Toteż ze wszystkich swych wodzów naród polski umiłował jako bohaterów

Every class of the Polish nation has a profound affection for its armed forces. This love has nothing in common with an aggressive spirit nor with a passion for war. At its roots lies the age-old feeling that one must be constantly ready for battle and for death so that Poland may live. The Polish nation has enshrined as national heroes not so much those leaders who were the most successful as those who, in an unequal fight against superior enemy forces, gave their lives or shed their blood for their country's freedom and the integrity of its frontiers. In them the nation saw personified its own inflexible spirit. In one of the illustrations in this book is shown the somewhat symbolic figure of a General with a wooden leg. This is General Sowinski, who was shortly afterwards bayoneted to death on a rampart which was defended to the very last, in the defence of Warsaw in 1831.

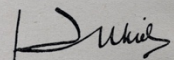
It seems to me that the artist has succeeded in bringing out in the Polish warriors of a thousand years one common characteristic, which is their stubborn will to fight for the freedom of their people and their country, and in preserving throughout a spiritual continuity. In this, too, I think that he has been faithful to historical truth.

Lt. Gen.

narodowych nie tyle tych, którzy byli najszcześliwsi, ile tych, którzy w nierównej walce z przemocą wroga życie swe oddali lub krew przelewali dla wolności ojczyzny i całości jej granic. W nich widział uosobienie własnego nieugiętego ducha. Na jednym z kartonów tego Albumu ukazuje się jakby widmowo potraktowana postać generała o nodze drewnianej. To generał Sowiński, niebawem zakłuty bagnietami przy dziale bronionego do ostatniego tchu szańca.

W Albumie niniejszym artysta zdołał—jeśli się nie mylę—uwydatnić w wojownikach polskich całego tysiąclecia tę cechę wspólną: zaciętą wolę walki o wolność narodu i jego ziemię ojczystą i związać ich wszystkich w jedną duchową całość.

Wydaje mi się, że pod tym względem również wierny był dziejowej prawdzie.

gen. Ukiel.

POLISH ARMED FORCES THROUGH THE AGES

INTRODUCTION

In 1940 the fortunes of war brought a large number of Polish soldiers to British territories, where a deep friendship soon sprang up between us and our chivalrous hosts. Our Allies and friends have often expressed their interest in the thousand-year-old history of the Polish Army, and so, wishing to answer at one stroke the many questions which have been asked, we decided to publish a series of illustrations in colour which might give an exact picture of Polish soldiers from the beginning of our country's history down to the present day.

In Poland the Germans are destroying all relics and monuments of Poland's military past with particular thoroughness. They have included in their work of destruction not only exhibits from museums but also historical documents and works. Thus this album will not only contribute to a closer knowledge of the past of the Polish Army by our English-speaking friends but may also serve after our return to Poland as a sort of historical notebook which will facilitate the research of future students of the military history of Poland.

* * * * *

There has been no urge to conquest evident in the character of the Polish nation nor in Polish policy right throughout the ages. The famous Polish military leader and writer of the sixteenth century, Hetman Jan Tarnowski,

POLSKIE SIŁY ZBROJNE W CIĄGU WIEKÓW

WSTĘP

W roku 1940 losy wojny rzuciły sporą ilość żołnierzy polskich na ziemię brytyjską. Węzły głębokiej przyjaźni zostały szybko zadziergnięte między nimi a rycerskimi gospodarzami. Nasi sojusznicy i przyjaciele nieraz się interesowali 1000-letnią przeszłością wojska polskiego. Chcąc od razu odpowiedzieć na wiele stawianych pytań, zaprojektowaliśmy wydanie szeregu barwnych obrazków przedstawiających możliwie dokładnie wygląd żołnierzy polskich od początków dziejów państwa aż do chwili obecnej.

Niemcy ze szczególną zaciętością niszczą w Polsce wszelkie zabytki dotyczące przeszłości wojskowej Kraju. Zniszczeniami objęli zarówno źródła jak i opracowania oraz zabytki rzeczowe po muzeach. Praca niniejsza ma się więc nie tylko przyczynić do bliższego poznania przeszłości wojska polskiego przez naszych przyjaciół anglosaskich, ale również stanowić będzie rodzaj notatnika historycznego, który po powrocie do Kraju ułatwi studia przyszłym badaczom dziejów wojskowości w Polsce.

* * * * *

Nie było zaborczości w charakterze Narodu Polskiego i w polskiej polityce na całej przestrzeni wieków. Dał temu wyraz wybitny pisarz wojskowy XVI w. hetman Jan Tarnowski, mówiąc w swoim dziele "Consilium Rationis Bellicae", iż tylko wojna obronna jest usprawiedliwiona.

bears witness in this, saying in his work, "Consilium Rationis Bellicae," that only a defensive war is justified. The Poles have been compelled, however, to fight almost continuously. Poland's position on the eastern boundary of the western world, her almost total lack of natural frontiers and the rapacity of her neighbours have forced the Pole to be a soldier and to spend a considerable part of his life under arms.

The Polish Army has developed along parallel lines to those of the evolution of western armies, although local conditions, and especially the many years of warfare with the nations of the East—Tatars and Turks—produced certain deviations and left their own distinctive mark on tactics, equipment and dress.

When, in the second half of the tenth century, Poland appeared on the historical scene as a powerful and organised State, the core of her army was formed by the ducal household guard (permanent forces similar to those of the Saxon House-Earls) which was always kept under arms, and reinforced in time of war by a general levy of all men capable of bearing arms. This army must have been powerful, since in the reign of Poland's first historical ruler—Mieszko I—it crushed the Germans in 965 and 972 (at Cydyna) and under his great son Boleslaw the Brave it succeeded after a war lasting fourteen years in dictating peace-terms to the Germans at Bautzen (in Saxony) in 1018, and in the same year captured Kiev, capital of Ruthenia.

After the Union of Poland and the Grand Duchy of Lithuania in 1386, which led to the creation of a joint Polish-Lithuanian-Ruthenian State, similar in some respects to the present British Commonwealth of Nations, the armed forces were divided into two parts. They were the Polish or "Crown" army, as it was generally known, and the "Lithuanian" army, with numerous Ruthenian units. This combined Polish-Lithuanian army won a memorable victory over the Germans at Grunwald in 1410.

At the end of the sixteenth century Poland set up one

* See footnote to Plate 5.

Pomimo to Polacy zmuszeni byli walczyć niemal stale. Położenie Polski przy wschodniej granicy świata zachodniego, zupełny niemal brak granic naturalnych, wreszcie zaborczość sąsiadów stały się powodem, że Polak musiał być żołnierzem i spędzać znaczną część życia z bronią w ręku.

Wojsko polskie rozwijało się na ogół zgodnie z ewolucją sztuki wojennej na Zachodzie, jednakże warunki miejscowe, a w szczególności wieloletnie walki z narodami Wschodu—Tatarami i Turkami—spowodowały pewne odchylenia i wycisnęły swoiste piętno na taktyce, uzbrojeniu a nawet na ubiorze.

Kiedy w drugiej połowie X wieku Polska wstąpiła na widownię dziejową, jako zorganizowane i silne państwo, jądrem jej wojska była trzymana stale pod bronią drużyna książęca, której siły podczas wojny zwiększało pospolite ruszenie wszystkich zdolnych do noszenia broni mężczyzn. Wojsko to musiało być potężnym, skoro za pierwszego historycznego władcy Polski—Mieszka I—rozbiło Niemców w latach 965 i 972 (pod Cydyną) oraz za jego wielkiego syna Bolesława Chrobrego potrafiło po 14-letniej wojnie podyktować Niemcom warunki pokoju w Budziszynie (1018) i w tym samym jeszcze roku zdobyć stolicę Rusi, Kijów.

Po unii Polski z Wielkim Księstwem Litewskim (1386), która doprowadziła do powstania wspólnej polsko-litewskiej Rzeczypospolitej, pod wieloma względami przypominającej obecny brytyjski "Commonwealth of Nations," powstał podział na wojsko polskie, zwane powszechnie "koronnym", i wojsko "litewskie" z licznymi składnikami ruskimi. To mieszane wojsko polsko-litewskie odniosło wielkopomne zwycięstwo nad potęgą niemiecką pod Grunwaldem (1410).

Pod koniec XVI wieku powstaje jedno z najstarszych regularnych, stałych wojsk Europy, zwane wojskiem kwarcianym, gdyż na jego utrzymanie szła czwarta część dochodów z dóbr królewskich. Wytwarzają się swoiste polskie rodzaje broni, przede wszystkim ciężka jazda uderzeniowa, husaria, oraz jazda lekka, zwana początkowo "kozakami",

of the oldest regular armies in Europe, known as the "Quarter-troops," because it was maintained on the fourth part of the revenues from the royal estates. Distinctive arms of the Polish forces were built up, above all heavy shock-cavalry (Hussars) and the light cavalry, known at first as "Cossacks" and later as "Pancerni".* This Polish cavalry became in the second half of the sixteenth century and in the seventeenth century the main component of the Polish armed forces. Its charges decided battles, and it gained many victories which constitute perhaps the most splendid pages in Polish military annals, to mention only the Battle of Kirchholm in 1605, when a cavalry force numbering 3,200 routed 14,000 Swedes, known as the best soldiers of the time; the battle of Kluszyń in 1610 when the Muscovite army was routed, Trzciana in 1629 when it defeated the greatest warrior of the time, Gustavus Adolphus of Sweden; and lastly, the Battle of Vienna in 1683, when King John Sobieski destroyed the Ottoman might.

From the sixteenth century onwards the infantry too gained fame; this was the "Lanowa" or conscripted infantry, so called because it was composed of soldiers called up from the peasant class, one for each "Lan" ("lan" was a Polish measure of land). In addition, both the "Crown" and Lithuanian forces had completely distinct sections of troops of "National" and "Foreign" type. The numerous Scottish emigres of the XVIIth century gave Poland many good soldiers.

This division lasted until the reforms of the Four Year Sejm* (1788-1792), that very Sejm which enacted a Constitution which was one of the most democratic in Europe at that time (the Constitution of May 3rd, 1791).

The Partition of Poland made the realisation of these progressive principles impossible. But the collapse of the State did not for a moment break the resistance of the Poles, who—whenever opportunity offered—rose in arms to fight not only for their own country, but also for the idea which

* Sejm—i.e. National Assembly corresponding to the Parliament.

a potem "pancernymi" (od pancerza-kolczugi). Ta jazda polska stała się w drugiej połowie XVI w. i w XVII w. główną częścią składową polskich sił zbrojnych. Jej to szarże rozstrzygały bitwy, ona to odniosła wiele zwycięstw stanowiących bodaj najpiękniejsze karty polskich dziejów wojskowych, żeby wspomnieć choćby o bitwie pod Kirchholmem (1605), gdzie 3,200 takiej jazdy zniosło 14,000 Szwedów; pod Kluszyńem (1610), kiedy wojsko moskiewskie zostało rozgromione; pod Trzcianą (1629), gdzie rozbiła największego wojownika owych czasów Gustawa Adolfa, króla szwedzkiego; wreszcie pod Wiedniem (1683), kiedy to Jan III Sobieski w proch rzucił potęgę otomańską.

Od XVI w. obok jazdy zasłynęła też piechota, zwana "lanową" lub wybraniecką, gdyż składała się z żołnierzy powoływanych z warstwy włościańskiej po jednym z każdego łanu (miara powierzchni ziemi). Powstał poza tym, i to zarówno w wojsku koronnym jak też i litewskim, podział całkiem swoisty na oddziały "narodowego" i "cudzoziemskiego" autoramentu. Liczna w XVII w. emigracja szkocka dała Polsce wielu dzielnych żołnierzy.

Podział ten przetrwał aż do reform Sejmu Czteroletniego (1788-1792), tego samego który uchwalił jedną z najdemokratyczniejszych ówczesnych konstytucji europejskich (3 maja 1791).

Zbrodnie rozbiórów uniemożliwiły urzeczywistnienie tych na wskroś nowoczesnych zasad. Ale upadek państwa nie złamał na chwilę oporu Polaków, którzy—ilekroć tylko nadarzyła się sposobność—porywali za broń walcząc nie tylko za wolność własnej ojczyzny lecz i za to hasło, które wypisali sobie na sztandarach: "ludzie wolni są sobie braćmi".

W okresie rozbiórów wojny o wolność prowadzone były z Rosją i Prusami pod dowództwem Kazimierza Pułaskiego (wojna z Rosją 1768-1772) i Tadeusza Kościuszki (wojna z Rosją i Prusami 1792 i 1794), którzy przez swój udział w walkach o niepodległość Stanów Zjednoczonych Ameryki Pnc. zyskali sobie miano bohaterów tego kraju.

they inscribed on their standards—"Free men are brothers."

In the period of Partitions wars for freedom were fought against Russia and Prussia under the leadership of Casimir Pulaski (the war against Russia of 1768-1772) and Tadeusz Kosciuszko (the war with Russia and Prussia of 1792 and 1794). Both won fame in America for the part they played in the American War of Independence.

In the winter of 1796 to 1797, Polish forces were formed in Italy—the Legions under General Dabrowski. The Italian Legion distinguished itself in a series of battles against the Austrians and Russians, and a Danubian Legion was also formed.

In the Duchy of Warsaw created by Napoleon, Polish armies under the leadership of Prince Joseph Poniatowski conducted a victorious campaign against Prussia in the winter of 1806 to 1807 and against Austria in 1809. Certain Polish units—the Vistula Legion and the Light Horse of the Guard—actually formed part of Napoleon's armies. The spectacular charge of the Light Horse at Somo-Sierra in 1808 became a classic example of cavalry bravura. In Polish annals this charge is covered with the same glory as the charge of the Light Brigade at Balaclava in Britain.

After the defeat of Napoleon and the setting up of the so-called Congress Kingdom (1815-1831), the Polish army retained its separate existence.

The Polish-Russian war of 1830-1831 did not by any means terminate the Poles' fight for freedom. The Poles took up arms in the defence of their freedom against the partitioning powers in 1848 and 1863. They also fought for the freedom of others in various foreign wars and revolutions.

During the first World War, Polish armies sprang up wherever opportunity permitted. Legions were formed in Poland itself, while Polish formations were raised in Russia and in the Far East, in Canada, the United States and France.

After Poland had been restored, the armed forces then forming had to fight Germany and Russia. The victorious Battle of Warsaw in 1920 was called by Lord d'Abernon

Na przełomie lat 1796-7 powstają we Włoszech polskie formacje—Legiony pod wodzą gen. Dąbrowskiego. Legia Włoska wzięła udział w szeregu walk przeciw Austriakom i Rosjanom, prócz niej powstała też Legia Naddunajska.

W utworzonym przez Napoleona Księstwie Warszawskim wojska polskie pod wodzą księcia Józefa Poniatowskiego przeprowadziły zwycięską kampanię przeciw Prusom w zimie 1806-7 i przeciw Austrii w 1809. Pewne jednostki polskie—Legia Nadwiślańska i Szwoleżerowie Gwardii—wchodziły bezpośrednio w skład wojsk Napoleona. Wspaniała szarża szwoleżerów pod Somo-Sierrą (1808) stała się klasycznym przykładem brawury kawalerskiej. Szarża ta w dziejach polskich jest oświetlona taką sławą jak szarża pod Balaclawą w dziejach W. Brytanii.

Po upadku Napoleona i stworzeniu tzw. Królestwa Kongresowego (1815-1831) wojsko polskie zachowało swoją odrębność.

Wojna polsko-rosyjska w 1830-1831 nie zamknęła bynajmniej okresu walk wyzwoleniczych. O swoją wolność walczyli Polacy z zaborcami w latach 1848 i 1863. Za wolność cudzą Polacy również walczyli w różnych wojnach i rewolucjach.

W czasie ostatniej wojny światowej wojska polskie powstawały wszędzie tam, gdzie tylko były potem możliwości. Tworzyły się Legiony w kraju, powstawały polskie formacje w Rosji i na Dalekim Wschodzie, w Kanadzie, Stanach Zjednoczonych i Francji.

W odbudowanym państwie siły zbrojne, formujące się dopiero, musiały walczyć przeciwko Niemcom i Rosji. Odniosły one zwycięstwo pod Warszawą (1920) nazwane przez Lorda d'Abernona, w jego książce, osiemnastą decydującą bitwą w dziejach świata.

Krótki okres pokoju przy szczupłych możliwościach gospodarczych kraju pozwolił tylko na ograniczoną rozbudowę polskich sił zbrojnych. We wrześniu wojsko to wzięło na siebie cały ciężar uderzenia potęgi niemieckiej, umożliwiając Sprzymierzonym spokojne przeprowadzenie mobilizacji.

in his book* the eighteenth decisive battle in the history of the world.

The brief interlude of peace and the limited financial resources of the country permitted only a restricted development of the Polish armed forces. In September 1939 this army took the whole weight of the German blitzkrieg, thus making it possible for the Allies to mobilise unhindered.

The defeat of 1939 did not break the continuity of the Polish Armed Forces. Reorganised in France from Polish volunteers from the whole world and from Poland itself, that army took part in the Norwegian Campaign (the Highland or Podhale Rifle Brigade), and in the Battle of France (1st Grenadier Division, 2nd Rifle Division, the Armoured Brigade, and Air Force units).

After the fall of France these Polish forces were reorganised in Great Britain, where there were already some Air Force units and the Polish Navy, the latter having been there since the outbreak of the war. Independently of these troops, the Carpathian Rifle Brigade was formed in the Middle East, and took part in the fighting at Tobruk and Gazala. After the formation of the Polish army in Russia, later transferred to the Middle East, a large military force was built up there in readiness for the future.

At the time of writing the Polish Armed Forces are fighting loyally beside their Allies for the realisation of eternal aims which belong to mankind as well as to Poland—ideals of true freedom, of the rule of law and democracy and of the right of all nations to decide their own fate. Their part in the common struggle, both on the field of battle and underground in Poland, is considerable, at the cost of heavy losses.

The Polish Army has a history of a thousand years, and has been fighting for a thousand years for the independence and integrity of its fatherland and for the ideals of freedom, inscribing on its standards the traditional motto :
"FOR OUR FREEDOM AND YOURS."

* Viscount Edgar Vincent d'Abernon, "Eighteenth Decisive Battle of the World," Hodder & Stoughton, London, 1931.

Kłęska 1939 nie przerwała ciągłości wojska polskiego. Odtworzone we Francji z ochotników płynących z całego świata oraz rodaków z samego kraju, polskie siły zbrojne wzięły udział w walkach w Norwegii (Brygada Strzelców Podhalańskich) i w bitwie o Francję (1. Dywizja Grenadierów, 2. Dywizja Strzelców Pieszych, Brygada Pancerna, lotnictwo).

Po klęsce Francji polskie siły zbrojne zreorganizowane zostały na terenie Wielkiej Brytanii, gdzie już przedtem znajdowała się część lotnictwa, a od początku wojny polska marynarka wojenna. Niezależnie od tych sił zbrojnych powstała na terenie Bliskiego Wschodu Brygada Strzelców Karpackich, wslawiona walkami pod Tobrukiem i Gazalą. Po sformowaniu wojska polskiego w Rosji, które przesunięto potem na Bliski Wschód, powstała tam duża formacja zbrojna, gotowa do wzięcia udziału w dalszych walkach.

Odtworzone Polskie Siły Zbrojne walczą wiernie przy boku Sprzymierzeńców o urzeczywistnienie odwiecznych ideałów nie tylko polskich ale i ogólnoludzkich: prawdziwej wolności, panowania prawa i demokracji oraz samostanowienia nawet małych narodów o swoich losach. Udział ich we wspólnej walce, tak jawnej—na polu bitwy, jak i podziemnej—w Kraju, jest znaczny i niestety, okupiony ciężkimi stratami.

Tysiąc lat dziejów ma za sobą wojsko polskie, tysiąc lat walczyło o Niepodległość i całość swej Ojczyzny oraz o ideały wolności, wypisując na swoich sztandarach szczytne hasło : "ZA NASZĄ WOLNOŚĆ I WASZĄ".

X-XIth CENTURY

Warrior, Duke, Mounted Warrior, Warrior.

The first figure is that of a foot warrior, from the general levy of all men capable of bearing arms. In his hand he holds a typical large battle-axe, of which many examples have been preserved to the present day.

The second figure is a duke ; on his head is a gilt helmet of the early-Piast type, with steel ornamentation of a distinctive Polish form met nowhere else (eight such helmets have been dug up in Poland or in other territories where Poles have fought). He wears a coat-of-mail which, although it was as yet unknown in Western Europe, had already reached Poland from the East.

The third figure is a mounted warrior of the ducal household guards described in so much detail by Ibrahim Ibn Jacob, the Arab traveller of the Xth century. The fourth figure wears a cuirass of leather covered with iron scales, and holds a spear of the same type as that said to have belonged to St. Maurice, which is preserved in the treasury of the Wawel Cathedral in Cracow, and was offered to Boleslaw the Brave by the Emperor Otto in A.D. 1000.

In the background is an old Slavonic castle built of wood.

1

WIEK X-XI

Woj pieszy, książę, woj konny, woj pieszy.

Pierwsza postać jest to woj pieszy, pochodzący z pospolitego ruszenia wszystkich mężczyzn zdolnych do noszenia broni. Trzyma w ręku charakterystyczny wielki topór, jakiego szereg egzemplarzy zachował się do dnia dzisiejszego.

Postać druga to książę ; na głowie ma złożony hełm wczesno-piastowski ze stalowymi ozdobami swoistego polskiego typu, nie spotykanego gdzie indziej (hełmów takich wykopano na ziemiach polskich lub na szlakach, gdzie wówczas Polacy walczyli, 8 sztuk). Ubrany jest w kolczugę, która choć nieznana jeszcze wówczas na zachodzie Europy, doszła już do Polski drogą ze Wschodu.

Postać trzecia to woj konny z drużyny książęcej, tak szczegółowo opisanej przez podróżnika arabskiego z X wieku Ibrahima Ibn Jakóba.

Postać czwarta ma na sobie pancerz ze skóry pokrytej łuskami żelaznymi, w ręku trzyma włócznię tego samego typu co tzw. włócznia Św. Maurycego, przechowywana w skarbcu katedry wawelskiej, a ofiarowana Bolesławowi Chrobremu przez cesarza Ottona w roku 1000.

Tło stanowi widok starosłowiańskiego grodu drewnianego.

(a) XIIIth CENTURY
Foot Warrior, Knight.

(b) XIIIth CENTURY
Knight, Foot Warrior.

This plate is divided into two parts, of which the first deals with the XIIIth century.

On the left the figure of the foot warrior is taken from an effigy on the doors of the Gniezno Cathedral which were dedicated by Boleslaw the Wry-Mouthed. The mounted figure is a knight, as shown in a sculpture on the doors of the Cathedral at Plock, which are of a slightly later date. The knight of this epoch already wears full chain-mail, but his helmet is still open and does not protect his face; below his mail he wears a long tunic which reaches the knee. His large shield rounded at the top and finishing below in a sharp point, does not differ from those in use at this time in Western Europe. This was the appearance of the Polish knighthood at the period of Boleslaw the Wry-Mouthed's wars with the Germans and the victory at Psie Pole (Hundsfield in Silesia) in 1109. The background shows a Romanesque building.

The second half of this plate shows a knight and foot warrior of about the year 1240.

The first figure, a mounted knight, is also clad in full chain-mail, but wears a closed helmet which protects the entire face. Instead of a tunic underneath his mail he wears a surcoat. The shield—fairly small and three-cornered, bears the owner's crest. The horse is caparisoned. This figure is taken from old seals. The foot warrior is armed with various weapons known from the archaeological discoveries of this time. This was the appearance of the Polish armed forces in the time of the great Tartar invasion (The Battle of Lignica 1241, which stopped the Western advance of the Tartars).

The background shows an early-Gothic building.

(a) WIEK XII
Woj pieszy, rycerz konny.

(b) WIEK XIII
Rycerz, wojownik pieszy.

Tablica ta jest podzielona na 2 części. Pierwsza z nich odnosi się do wieku XII.

Postać piesza jest wykonana według wizerunku na drzwiach—katedry gnieźnieńskiej, ofiarowanych przez Bolesława Krzywoustego. Postać konna to rycerz podług rzeźby na drzwiach katedry plockiej, pochodzących z nieco późniejszego czasu i wywiezionych do Rosji. Rycerz ma już pełną zbroję, ale hełm jest jeszcze otwarty i nie zasłania twarzy; długa, sięgająca poza kolana szata jest noszona pod kolczugą, spod której wystaje. Tarcza—wielkich rozmiarów, ostro zakończona u dołu a zaokrąglona u góry—nie różni się od używanych w tym czasie na zachodzie Europy. Tak się przedstawiało rycerstwo polskie w okresie walk Bolesława Krzywoustego z Niemcami i zwycięstwa na Psim Polu (1109).

Tło stanowi budowla romańska.

Druga połowa tablicy przedstawia rycerza i wojownika pieszego z okresu około roku 1240.

Pierwsza postać, rycerz na koniu, jest ubrana również w pełną zbroję kolczą, na głowie ma jednak hełm zamknięty, zasłaniający całą twarz, suknia jest włożona nie pod kolczugę, lecz na nią. Tarcza—niewielka, trójkątna, ma na sobie herb właściciela. Koń jest pokryty kropierzem. Postać tę opracowano według starych pieczęci. Wojownik pieszy jest uzbrojony w różne przedmioty znane z wykopalisk tego czasu. W ten sposób przedstawiały się polskie siły zbrojne w czasie wielkiego najazdu Tatarów (bitwa pod Lignicą w r. 1241, po której Tatarzy już dalej na Zachód nie poszli).

Tło stanowi budowla wczesno-gotycka.

BEGINNING OF THE XVth CENTURY

Mounted Crossbowman, two Knights, Lithuanian-Ruthenian
"Boyar" (Nobleman).

This plate shows the period of King Władysław Jagiełło and the Battle of Grunwald in 1410. To meet the common Teutonic danger, Polish policy succeeded in uniting the Kingdom of Poland and the Grand Duchy of Lithuania and Ruthenia into a Commonwealth of three nations. The Battle of Grunwald held up the German Drang nach Osten for several centuries. The army was no longer exclusively Polish, but of the Polish-Lithuanian Union. Up to the time of the Union the Polish armed forces did not differ in appearance from those of Western Europe, but afterwards the Lithuanian element introduced certain Eastern characteristics.

The first figure is that of a mounted crossbow-man, of whom a considerable number were included in each Polish company. He wears a brigantine, or jerkin of leather covered on top with cloth and lined with iron plates of which the rivets are visible outside. The second figure is that of a knight in full plate armour, which was at that time the last word in technical progress. The third figure—a knight in black armour—bears on his shield the "Sulima" crest of one of the heroes of Grunwald, Zawisza the Black. The fourth figure is a Lithuanian-Ruthenian "Boyar" or nobleman from the armies of the Grand Duke Witold. The Polish-Lithuanian army at this time consisted not only of cavalry and infantry, but also of artillery, which took part in the Battle of Grunwald. Its importance was as yet inconsiderable, the decisive arm being the heavy cavalry composed of knights. We know that cannon existed in Poland even earlier than this, since the Wislica Statute of 1347 mentions "puszka" or hand cannon.

This illustration is based partly on objects which have been preserved to this day, and partly on evidence supplied by church monuments, seals and manuscripts.

3

POCZĄTEK WIEKU XV

Kusznik, dwaj rycerze, bojar litewsko-ruski.

Są to czasy Jagiełły i bitwy pod Grunwaldem (1410). Nie jest to już wyłącznie wojsko polskie, lecz wojsko Unii Polsko-Litewskiej. Polska myśl polityczna połączyła przeciwko wspólnemu niebezpieczeństwu niemieckiemu Królestwo Polskie i W. Ks. Litewsko-Ruskie w Rzeczpospolitą trzech narodów. Zwycięstwo pod Grunwaldem na stulecia powstrzymało pochód niemieczyzny na Wschód. Do czasów Unii wygląd polskich sił zbrojnych nie różnił się od zachodnio-europejskiego, po niej natomiast w skład ich weszły wojska litewskie wnosząc pewne cechy wschodnie.

Postać pierwsza przedstawia kusznika konnego, których znaczna ilość wchodziła w skład polskich chorągwi. Ma on na sobie brygantyń, czyli kurtkę skórzaną pokrytą z wierzchu materiałem a od środka płytkami żelaznymi, których nity widać na zewnątrz. Postać druga to rycerz w pełnej zbroi płytowej, stanowiącej w tym czasie ostatnie słowo techniki. Postać trzecia—rycerz w czarnej zbroi—ma na tarczy herb Sulima jednego z bohaterów bitwy grunwaldzkiej Zawiszy Czarnego. Postać czwarta to bojar litewsko-ruski z wojsk wielkiego księcia Witolda. Wojsko polsko-litewskie posiadało już w tym czasie oprócz jazdy i piechoty również artylerię, która wzięła udział w bitwie pod Grunwaldem; była to rola jeszcze bardzo nieznaczna, rozstrzygającą bronią była ciężka jazda rycerska. O istnieniu dział w Polsce wiemy z jeszcze dawniejszych czasów, mianowicie wspomina o nich, nazywając je "puszkami", statut wiślicki z r. 1347.

Tablica ta została opracowana częściowo na podstawie zachowanych przedmiotów, częściowo na podstawie grobowców, pieczęci i opisów.

BEGINNING OF THE XVIth CENTURY

Knight, two Foot Soldiers, Hussar.

This plate is based on a picture showing the battle fought at Orsza in 1514 against the Muscovites. (The picture, which was painted shortly after the battle, is to be found in the City Museum at Breslau (Wrocław).

The first figure is that of a knight in full "Maximilian" armour, on a horse which is also protected by armour. The second and third figures show foot soldiers, wearing helmets which were already obsolete at that time, dating from the end of the preceding century, and armed with halberds also of an old-fashioned type. The fourth figure is a representative of one of the first Hussar companies in Poland, at that time still belonging to the light cavalry which fought alongside the heavy iron-clad knight-lancers. He wears no armour, but has instead a large Hungarian-style shield and a lance. The hussar's costume and his eastern sabre, together with the similar sabre carried by one of the men-at-arms, already show the eastern influence on the attire and equipment of the Polish forces. In this period the main weapon of the infantry was the "Hakownica" or arquebus, which had by the last quarter of the XVIth century entirely superseded the former crossbow.

In the background is the courtyard of the Royal castle of Wawel in Cracow.

4

POCZĄTEK WIEKU XVI

Rycerz, dwóch żołnierzy pieszych, husarz.

Tablica ta została opracowana na podstawie obrazu przedstawiającego bitwę z Moskwą pod Orszą w roku 1514 (obraz ten, malowany wkrótce po bitwie, znajduje się w Muzeum Miejskim we Wrocławiu).

Postać pierwsza to rycerz w pełnej zbroi maksymiliańskiej, na koniu także zbroją okrytym. Postacie druga i trzecia to żołnierze piesi, mający na głowach wówczas już staromodne hełmy, pochodzące z końca ubiegłego wieku, i uzbrojeni w halabardy o również staromodnym typie. Postać czwarta to przedstawiciel jednej z pierwszych chorągwi husarskich w Polsce, wówczas jeszcze należących do lekkiej jazdy występującej obok ciężkich, zakutych w żelazo rycerzy-kopijników. Nie nosi on żadnej zbroi, ma natomiast dużą charakterystyczną tarczę węgierską i kopię. Ubiór husarza i jego wschodnia szabla jak również wschodnia szabla jednego z piechurów stanowią już recepcję pierwiastków wschodnich w uzbrojeniu i ubiorze wojska polskiego. W okresie tym zasadniczą bronią piechoty była hakownica, która już w ostatniej ćwierci XV wieku wyparła zupełnie dawne kusze.

Tło stanowi podwórze zamku królewskiego na Wawelu.

ABOUT 1600

Hussar, Captain of the Cossacks, Musqueteer, Infantry Captain.

This plate covers the end of the XVIth and beginning of the XVIIth centuries, and thus portrays both the soldiers of King Stefan Batory and the victors of Kirchholm (1605) and Kluszyń (1610). Such was the appearance of the armies of the Hetmans Chodkiewicz and Zolkiewski. The period shown in this plate is that of the peak of Poland's military might.

The first figure is that of a hussar, taken from a picture in Stockholm, showing a Hussar Company of the voievodship, or province, of Poznań at the time of the marriage of King Zygmunt III. The second figure is that of a Captain of a Cossack Company (these companies were later called "pancerni"*) and is taken from a contemporary portrait. The third figure is that of a musqueteer in a company of foot, and the fourth is of an infantry captain, both taken from contemporary drawings.

The hussars, who at the beginning of the XVIth century appeared as light cavalry, have already become heavy shock cavalry, their former rôle being taken by the Cossack companies. In the dress of the infantrymen we see the Hungarian motifs beloved by King Stefan. They must certainly have appeared also in the uniforms of the artillery of that time, which played an outstanding rôle in the wars of Stefan Batory in the conquest of many Muscovite strongholds such as Velisch, Veliki Łuki, and others.

* "Pancerni," i.e. light cavalry. The name comes from "pancers," which in old Polish, meant "coat of mail." The heavy cavalry wore plate armour.

5

NA PRZEŁOMIE WIEKÓW XVI-XVII

Husarz, rotmistrz kozacki, muszkieter, rotmistrz rotty pieszej.

Tablica ta odnosi się do końca XVI i początku XVII wieku, przedstawia więc zarówno żołnierzy Stefana Batorego jak też zwycięzców spod Kircholmu i Kluszyń. Tak wyglądały wojska hetmanów Chodkiewicza i Żółkiewskiego. Przedstawiony na tej tablicy okres stanowi szczyt potęgi wojskowej Polski.

Postać pierwsza to husarz, podany podług obrazu przedstawiającego chorągiew husarską wojewody poznańskiego w czasie zaślubin króla Zygmunta III (obraz znajduje się w Sztokholmie). Postać druga to rotmistrz chorągwi kozackiej (chorągwie te później nazywano "pancernymi"*) podług współczesnego portretu. Postać trzecia—muskietier chorągwi pieszej, czwarta—rotmistrz chorągwi pieszej, obie podług współczesnych rycin.

Husaria, która na początku XVI w. pojawiła się jako jazda lekka, jest już obecnie jazdą ciężką uderzeniową, dawne jej miejsce zajęły chorągwie kozackie. W ubiorze piechoty widzimy ulubione przez króla Stefana motywy węgierskie. Zapewne musiały one występować również w ubiorach ówczesnej artylerii, która w wojnach Stefana Batorego odegrała wybitną rolę przy zdobywaniu licznych twierdz moskiewskich, jak Wielicz, Wielkie Łuki, Połock i inne.

* "pancerni"—lekka kawaleria nosząca pancerze, co w starej polszczyźnie znacząco kolczugi.

MIDDLE OF THE XVIIIth CENTURY

Gentlemen-troopers : of Hussars, of the Light Cavalry.
Pikeman and Musqueteer of Foreign Type Infantry.

This is the period of the wars against the Swedes, Muscovites, the Cossacks, Turks and Tartars.

The first figure on the left is a gentleman-trooper of hussars, the drawing being made from arms and accoutrements preserved to the present time. The second figure is a gentleman trooper of a company of Vallachian light cavalry, taken from contemporary pictures. The third and fourth figures show a pikeman and musketeer of foreign infantry type. The hussar has wings on his back here as in the preceding plate. This decorative motif came to Poland from the East. The Turkish crack light cavalry adorned their shields with wings, and wings were also used in Hungary, not worn on the back, but painted on the shield or fixed to the lance. We know that in Poland the wings were not always worn by hussars, for many suits of armour do not possess fasteners for them. The light cavalry was by this time composed entirely of Poles, but some companies which used to be known as Vallachian preserved their traditional name. The famous troopers of the soldier of fortune Lisowski, who covered all Europe from Moscow to the Rhine in the first half of the XVIIIth century, looked like the Vallachian cavalryman shown here. Rembrandt's picture, "The Rider" (now in New York), was modelled on one of these soldiers. Both infantrymen are examples of troops of foreign type serving in the Polish Army. These troops consisted of infantry, dragoons and artillery; the latter achieved a high level of proficiency thanks to the extreme interest of King Wladyslaw IV in that arm. In the infantry were included many fine units of Scottish fighting men.

6

POŁOWA WIEKU XVII

Husarz, towarzysz chorągwi lekkiej, pikinier i muszkietier
piechoty cudzoziemskiego autoramentu.

Jest to okres walk ze Szwedami, Rosją, Kozakami, Turkami i Tatarami.

Postać pierwsza—towarzysz husarski, podług zachowanego dotychczas uzbrojenia i oporządzenia. Postać druga—towarzysz chorągwi lekkiej, wołoskiej, podług współczesnych obrazów. Postacie trzecia i czwarta przedstawiają pikiniera i muszkietera piechoty cudzoziemskiego autoramentu. Husarz, jak i na poprzedniej tablicy, ma za plecami skrzydła. Ten motyw dekoracyjny przybył do Polski ze Wschodu. Wyborowa turecka jazda lekka zdobiła skrzydłami swoje tarcze, na Węgrzech skrzydła również były używane, ale nie noszone na plecach, lecz raczej malowane na tarczach lub przyczepiane do kopij. W Polsce skrzydła nie stanowiły stałego atrybutu husarii, wiele zbroi żadnych zaczepów dla skrzydeł nie posiada. Jazda lekka, której niektóre chorągwie zwano wołoskimi, składała się w tym czasie już z samych Polaków zachowując tradycyjną nazwę. Tak jak przedstawiony na tablicy towarzysz chorągwi wołoskiej wyglądali słynni lisowczycy, którzy w pierwszej połowie wieku XVII przemierzali całą Europę od Moskwy aż po Ren i którzy zostali uwiecznieni na znanym obrazie Rembrandta. Obydwaj żołnierze piesi stanowią przykład wojsk cudzoziemskiego autoramentu, w których skład wchodziły między innymi także liczne znakomite oddziały szkockiej piechoty, dragoni i artyleria, która w tym okresie osiągnęła wysoki poziom, głównie dzięki wielkiemu miłośnikowi tej broni królowi Władysławowi IV.

END OF THE XVIIth CENTURY

Gentleman Hussar, Captain of the Light Cavalry, Dragoon,
Infantryman of Polish Type.

This plate shows the army of the times of King John III (Sobieski) and thus the soldiers of the Battles of Chocim and Vienna at the end of the XVIIth century.

The first figure is that of a gentleman-hussar, in fundamentals armed like the hussar shown in Plate 6. The second figure shows a captain of a light cavalry company, wearing mail hood and coat-of-mail. These companies were so similar to the Turkish cavalry that during the Battle of Vienna (1683) it was necessary for them to wear twists of straw on arms or shoulders to differentiate themselves from the enemy. The third figure is that of a dragoon, a mounted infantryman, representing the type of troops used so skilfully by John III, who set great store by them. The fourth figure shows an infantryman of Polish type. At this time the "berdysz" (a special type of battle-axe, the invention of Sobieski himself) was introduced into the Polish infantry. It was a smallish battle-axe on a rather long wooden haft, which served equally well as a fork on which to prop the musket or as a weapon for hand-to-hand fighting. This made possible the unification of the Polish infantry, whereas infantry in Western Europe was still divided into pikemen for close combat, and musketeers for longer-range fighting. The "berdysz" and musket can be seen on the right of the picture.

This whole plate is taken from a study of prints and objects actually preserved to the present day.

7

KONIEC WIEKU XVII

Husarz, rotmistrz chorągwi pancerniej, dragon, piechur
polskiego autoramentu.

Tablica ta przedstawia wojsko z czasów króla Jana III Sobieskiego, a więc żołnierzy spod Chocimia i spod Wiednia (koniec XVII wieku).

Postać pierwsza to towarzysz husarski, zasadniczo tak samo uzbrojony jak na tablicy poprzedniej. Postać druga to rotmistrz chorągwi pancerniej w misiurce i kolczudze. Chorągwie te były tak podobne do jazdy tureckiej, że podczas bitwy pod Wiedniem zaszła potrzeba przypięcia wiech słomianych dla odróżnienia się od nieprzyjaciela. Postać trzecia to dragon, konny piechur, przedstawiciel tego rodzaju broni, którym Jan III tak lubił się posługiwać. Postać czwarta—piechur polskiego autoramentu. W tym czasie wprowadzono w piechocie polskiej wynalazek Jana III, berdysz—niewielki toporek na dość długim drzewcu—który mógł jednocześnie służyć za forkiet (widelki) do podpierania muszkietu oraz za broń do walki wręcz. Pozwoliło to na unifikację piechoty polskiej, gdy piechota zachodnio-europejska jeszcze dzieliła się na pikinierów do walki wręcz i muszkietierów do walki ogniowej. Berdysz wraz z muszkietem są widoczne z prawej strony tablicy.

Cała tablica została opracowana na podstawie zachowanych zabytków oraz druków.

FIRST HALF OF THE XVIIIth CENTURY

Gentleman Hussar, Captain of the Light Cavalry, Private of the 3rd Regiment of Foot, Janissary officer.

Uniform, that is to say dress of which the cut and colour were strictly laid down by regulations, came into being at the juncture of the XVIIth and XVIIIth centuries in Poland as in the other countries of Europe. Of course, even earlier some units wore the same colour, such as, for instance, the guard of Stefan Batory, which wore violet, and the "Lanowa" or conscripted infantry, which wore from the beginning the traditional pale blue, then called "Haze-blue." The artillery usually wore grey up to the beginning of the XVIIIth century, when it adopted green with black facings. At the beginning of the XVIIIth century, certain types of uniform had already come into use which were to last for a considerable period, while the uniform of the Polish cavalry became the prototype of lancer or uhlan uniforms for the whole world.

The first figure is that of a gentleman-hussar in off-duty dress, the second that of a light cavalry captain, also in off-duty dress. The third figure represents an infantryman of the 3rd Regiment of Foot. (The Grand Crown Hetman's Own.) All the regiments of the Crown Infantry of the XVIIIth century wore scarlet uniforms with facings of regimental colours up to the reforms of the Four-Year Sejm (Parliament), while the Lithuanian regiments wore the same uniforms, but blue, also with regimental facings. The fourth figure shows a Janissary officer. The Janissary companies at this time served as guards to the Hetmans or Field-Marsals.

In the background may be seen a cavalry company still wearing helmets and cuirasses.

8

PIERWSZA POŁOWA WIEKU XVIII

Towarzysz husarski, rotmistrz pancerny, szeregowiec 3 pułku piechoty, oficer janczarów.

Mundur, czyli ubiór zupełnie ściśle określony przepisami co do kroju i barwy, powstał w Polsce, jak i w innych krajach Europy, na przełomie w. XVII i XVIII. Oczywiście, już dawniej bywały oddziały ubrane w jedną barwę, tak na przykład jednostki gwardii Stefana Batorego były ubrane na fioletowo, piechota łanowa od początku utrzymywała tradycyjny kolor błękitny, zwany wówczas "obłoczystym". Artyleria była zwykle ubrana na szaro aż do początku w. XVIII, kiedy przyjęła kolor zielony z czarnymi wyłogami. Na początku w. XVIII wytworzyły się już pewne typy umundurowania, które miały przetrwać czas dłuższy, a niektóre z nich, mianowicie ubiór kawalerii narodowego autoramentu, posłużyć za wzór mundurów ułańskich całego świata.

Postać pierwsza to towarzysz husarski w stroju pozasłużbowym, postać druga zaś to rotmistrz chorągwi panczernej także w stroju pozasłużbowym. Postać trzecia—szeregowiec 3 pułku piechoty (Hetmana Wielkiego Koronnego). Wszystkie pułki piechoty koronnej nosiły w wieku XVIII aż do reform Sejmu Czteroletniego mundury barwy pasowej z wyłogami pułkowych kolorów, pułki litewskie zaś miały tegoż kroju mundury ale niebieskie, również z pułkowymi wyłogami. Postać czwarta przedstawia oficera chorągwi janczarskiej. Chorągwie janczarskie w tym czasie stanowiły rodzaj gwardii przy hetmanach.

Tło przedstawia chorągiew jazdy, jeszcze w hełmach i kirsach.

1776

Trooper of the 2nd Brigade of Horse, Officer of the Lithuanian Artillery Regiment, Officer of the Crown Horse Guards, Officer of the Queen's Own Regiment (1st Foot), Gunner of the Lithuanian Horse Artillery.

These are the times of the reign of the last Polish King, Stanislas Augustus. Poland was in process of preparing great political and social reforms, and her cultural life was making great strides, but this peaceful disposition caused her to maintain only a comparatively small army. Here we see the picturesque uniforms introduced in 1776. The army was at this time still divided into units of Polish type and foreign type. To the Polish type belonged the entire cavalry except for the dragoons, and to the foreign type, the infantry, artillery, pontooneers and dragoons (the latter including the regiments of the Crown and Lithuanian Horse Guards). The Polish troops had characteristically Polish uniforms. At about this time the square cap, of a pattern borrowed from caps worn by the peasants in the Cracow district, first made its appearance as a military head-dress. The Polish model or "National" cavalry was divided into Brigades of Horse, in which were incorporated in 1775 the old hussar and light cavalry companies. In this year also the light cavalry was converted into the so-called "Vanguard Regiments." The traditional colours of the Polish artillery, green and black, were already worn by all gunners. It should be pointed out that horse artillery, still a completely new form of artillery in this period, already existed in Poland.

The first figure is that of a trooper of the 2nd Brigade of Horse. The second figure is a senior officer of the Lithuanian artillery (the Crown artillery had the same uniform, but with white turn-backs). The third figure shows an officer of the Crown Horse Guards in Court dress. The fourth—a senior officer of the Queen's Own Regiment (1st Infantry) in 1782.

The uniforms are taken from the book of M. Raspe, and the background shows a view of the Lazienki Palace in Warsaw.

9

1776

Pocztowy 2 brygady Kawalerii Narodowej, oficer artylerii litewskiej, oficer Gwardii Konnej, oficer Pułku Piechoty Królowej, kanonier artylerii konnej litewskiej.

Są to czasy panowania ostatniego króla polskiego Stanisława Augusta. Polska przygotowuje wielkie reformy polityczne i społeczne i przeżywa rozkwit kulturalny, jednak, sama usposobiona pokojowo, utrzymuje jedynie niewielkie wojsko. Widzimy tu malownicze mundury wprowadzone w r. 1776. Wojsko dzieli się wciąż jeszcze na autorament narodowy, do którego należy cała jazda prócz dragonów, oraz cudzoziemski, obejmujący piechotę, artylerię, pontonierów i dragonów (w tym regimenty Gwardii Konnej, koronnej i litewskiej). Wojska autoramentu narodowego posiadały ubiory o charakterze polskim. Około tego czasu pojawia się w wojsku po raz pierwszy czapka rogata o typie zapożyczonym od noszonych przez lud w okolicach Krakowa. Jazda narodowego autoramentu dzieliła się na brygady Kawalerii Narodowej, w których połączono w r. 1775 dawne chorągwie husarskie i pancerne. Z chorągwi lekkich powstały w tymże roku tak zwane Pułki Straży Przedniej. Tradycyjne polskie barwy artylerii (zielone z czarnym) już są noszone przez wszystkie jednostki tej broni. Podkreślić należy, że już w tym okresie istniała w Polsce artyleria konna, podówczas zupełnie jeszcze nowy rodzaj broni.

Postać pierwsza jest to pocztowy 2 brygady Kawalerii Narodowej. Druga postać to oficer wyższy artylerii litewskiej (artyleria koronna miała ten sam mundur, ale wyłogi pół były białe). Postać trzecia przedstawia oficera Gwardii Konnej Koronnej w mundurze dworskim, czwarta zaś—wyższego oficera Regimentu Królowej (1. pułk piechoty) z 1782 r. Mundury—podług książki M. Raspego.

Tło : widok pałacu Łazienkowskiego w Warszawie.

Trooper of the 1st Regiment of Loyal Cossacks, Private of the 2nd Foot, Officer of a Brigade of Horse, Artillery Officer.

This plate shows the uniforms worn by the Polish forces in the campaign which Poland, menaced by a second partition, conducted against Russia in 1792. By then the army reforms of the Four-Year Sejm had been put into practice, and there were no more distinctions between national and foreign types of troops. This Sejm, besides political and social reforms, voted the reorganisation and expansion of the armed forces. The whole army wore uniforms of national pattern, evolved from the former uniform of the purely Polish troops, or the "Kontusz" and "Zupan" (particular Polish designs of coat and waist-coat). This uniform was the original model of the well-known Uhlan or lancer uniform, which made its first appearance in Poland and was then adopted by almost all Continental armies and in 1816 also by Great Britain. This army, as yet not completely reorganised nor brought to full strength, had to undertake a grievous struggle against a much stronger opponent, and distinguished itself at Dubienka and Zielence.

The first figure is that of a "Loyal Cossack" of the 1st Regiment. During this campaign two regiments of "Loyal Cossacks" were raised in the Ukraine. The 2nd Regiment had the same uniform, but its facings were crimson, not scarlet. The second figure shows a private of the 2nd (Crown Prince's Own) Regiment of Foot. His shako is drawn from one in the Army Museum in Warsaw. The third figure is a senior officer of the National cavalry, taken from contemporary army dress regulations. The fourth represents a senior artillery officer, as shown in a contemporary water-colour by Harasimowicz. Only the Guards retained their scarlet uniforms, the foot-guards wearing embroidered, navy blue breeches and Hungarian boots, whilst the horse-guards wore cocked hats, single-breasted jackets with blue facings, white breeches and high boots.

Kozak 1. Pułku Wiernych Kozaków, szeregowiec 2 pułku piechoty, oficer Kawalerii Narodowej, oficer artylerii.

Tablica ta przedstawia ubiory wojska z czasów kampanii r. 1792, jaką Polska zagrożona drugim rozbiorem prowadziła przeciwko Rosji. Jest to wojsko już zreformowane przez Sejm Czteroletni, który obok reform politycznych i społecznych uchwalił reorganizację i powiększenie sił zbrojnych. Podział na autorament narodowy i cudzoziemski znikł. Całe wojsko nosi ubiory narodowego kroju, stanowiącego wynik ewolucji dawnego ubioru autoramentu polskiego, czyli kontusza i żupana. Od tego właśnie ubioru pochodzą charakterystyczne mundury ułańskie, które najwcześniej pojawiły się w Polsce i następnie zostały przejęte przez nieomal wszystkie wojska kontynentalne a od roku 1816 także przez W. Brytanię. Wojsko to, jeszcze niezupełnie przeorganizowane i nie doprowadzone do pełnych stanów, musiało stoczyć ciężką walkę z o wiele silniejszym przeciwnikiem i okryło się chwałą pod Dubienką i Zielenkami.

Postać pierwsza to "Wierny Kozak" 1. pułku. Podczas kampanii były sformowane na Ukrainie dwa pułki "Wiernych Kozaków" ubrane w stroje regionalne; 2 pułk miał taki sam mundur, ale wyłogi nie pąsowe, lecz karmazynowe. Postać druga to szeregowiec 2 pułku piechoty (Królewicza); kaszkiet—podług oryginału przechowywanego w Muzeum Wojska w Warszawie. Postać trzecia—oficer wyższy Kawalerii Narodowej, podług współczesnego przepisu. Postać czwarta—oficer wyższy artylerii, podług współczesnej akwareli Harasimowicza. Mundury czerwone pozostały jedynie w gwardii. Gwardia piesza nosi przy tym granatowe spodnie z wyszyciem i buty węgierskie, gwardia konna zaś kapelusze stosowane, jednorzędowe kolety z niebieskimi wyłogami, białe spodnie i wysokie buty.

1794

N.C.O. of the 10th Foot, Hussar of Krasicki's Hussar Regiment, Artillery Officer, Trooper of a Brigade of Horse, Scytheman of the Cracow Militia.

This plate refers to the period after the second Partition of Poland, the period of the campaign of Kosciuszko in 1794, of a desperate war on two fronts, against Russia on the one side and Prussia on the other.

The first figure shows a non-commissioned officer of the 10th (Działyński's) Foot, which distinguished itself at Maciejowice. All foot regiments of this period had navy blue uniforms of Polish design, differentiated from one another by the colours of their facings and by their buttons. The shako is taken from an original specimen in the Military Museum in Warsaw. The second figure is that of a hussar of Krasicki's Regiment (this regiment was raised from volunteers from Southern Poland). The painting is based on an original uniform in the Warsaw War Museum and a drawing by Orłowski. The third figure is an artillery officer and the fourth a trooper of a Brigade of Horse—both taken from army dress regulations. Soldiers of the National Cavalry were at that time divided into two categories: gentlemen-troopers armed with lances, wearing square caps and constituting the front rank, and troopers (a survival of the knights' squires) wearing caps similar to the hussars' caps of that time, armed with carbines and forming the second rank. The fifth figure is that of a Cracow scytheman, one of the heroes of the battle of Raclawice. This, the first battle of the 1794 campaign, was a splendid victory for the Cracow peasant militia, not uniformed, but wearing national dress and armed with scythes. As a result of this victory the Polish scythemen became a symbol of the struggle for independence.

11

1794

Podoficer 10 pułku piechoty, huzar Krasickiego, oficer artylerii, pocztowy Kawalerii Narodowej, kosynier.

Okres kampanii kościuszkowskiej roku 1794, czasy rozpaczliwej walki na dwa fronty, przeciw Rosji z jednej a Prusom z drugiej strony.

Postać pierwsza przedstawia podoficera 10 pułku piechoty (Działyńskich), który się tak odznaczył pod Maciejowicami. Wszystkie pułki piechoty w tym czasie miały mundury granatowe kroju polskiego i różniły się między sobą kolorem wylogów i guzikami. Czapka według oryginału z Muzeum Wojska w Warszawie. Postać druga to huzar Krasickiego (pułk huzarów Krasickiego był złożony z ochotników z Małopolski); mundur odtworzono podług oryginału z Muzeum Wojska w Warszawie i rysunku Orłowskiego. Postać trzecia—oficer artylerii i postać czwarta—pocztowy Kawalerii Narodowej—obie podług przepisu. Żołnierze Kawalerii Narodowej nadal dzielili się na dwie kategorie: towarzyszy, uzbrojonych w lance, ubranych w rogate czapki i stanowiących pierwszy szereg, oraz pocztowych, w czapkach zbliżonych do ówczesnych huzarskich, uzbrojonych w karabinki i stanowiących drugi szereg. Postać piąta to kosynier krakowski, bohater bitwy pod Raclawicami. Ta pierwsza bitwa kampanii 1794 r. przyniosła piękne zwycięstwo chłopskiej milicji krakowskiej, nie umundurowanej, lecz ubranej w stroje ludowe i uzbrojonej w kosy; dzięki temu zwycięstwu polscy kosynierzy stali się symbolem walki o niepodległość.

(a) **POLISH LEGION IN ITALY 1797**
Lancer and Fusilier.

(b) **VISTULA LEGION 1808**
Grenadier and Lancer.

The left-hand illustration shows the Polish Legions in Italy in 1797. They were formed by General Henryk Dąbrowski, who believed that they would go to liberate Poland, together with the armies of Napoleon, who was then fighting against Austria. The marching song of these soldiers, "Poland has not perished," became the Polish National Anthem, which it remains to the present time. At first the facings worn by the various battalions in these Legions were those of the former regiments of the Polish Republic and were intended to continue their traditions, but soon a uniform crimson was introduced for all facings.

The first figure shows a lancer legionary, and the second a fusilier. The disposition of colours of plumes and lance-pennons denoted the number of a company or squadron.

The right-hand illustration shows the Vistula Legion in Spain in 1808. The first figure represents a grenadier of the Legion, the second a lancer. This drawing is based on army dress regulations and contemporary portraits. The Vistula Legion was a continuation of the Legions of General Dąbrowski, and comprised only one regiment of foot and one of lancers. Then the infantry strength was raised to four regiments, and in 1811 another lancer regiment was added. It differed from the former one only by having a navy blue instead of a yellow collar. The colours of the Vistula Legion—navy blue with yellow facings—later became the traditional colours of the Polish Infantry.

12

(a) **LEGIA WŁOSKA 1797**
Ulan i fuzyljer.

(b) **LEGIA NADWIŚLAŃSKA 1808**
Grenadier i ulan.

Część pierwsza tablicy przedstawia Legiony Polskie we Włoszech w roku 1797. Sformował je gen. Henryk Dąbrowski w przekonaniu, iż wraz z armiami Napoleona, walczącego przeciwko Austrii, pójść one wyzwalać Polskę. Śpiewana przez to wojsko pieśń "Jeszcze Polska nie zginęła" stała się hymnem państwowym polskim przyjętym do dnia dzisiejszego. Początkowo barwy umundurowania poszczególnych batalionów tych legionów były wzorowane na dawnych pułkach Rzeczypospolitej i miały być kontynuacją ich tradycji, wkrótce jednak wprowadzono jednolity, karmazynowy kolor wyłogów.

Postać pierwsza to ulan legionowy. Postać druga to fuzyljer piechoty. Układ kolorów na kitach i proporcach lanc wskazuje numer kompanii lub szwadronu.

Druga połowa tablicy przedstawia Legię Nadwiślańską w Hiszpanii w roku 1808. Pierwsza postać to grenadier Legii, druga—ulan. Tablica została opracowana na podstawie przepisów oraz współczesnych źródeł ikonograficznych. Legia Nadwiślańska była dalszym ciągiem Legionów gen. Dąbrowskiego. W skład Legii Nadwiślańskiej wchodziły tylko jeden pułk piechoty i jeden pułk ułanów, następnie piechotę rozwinęto do siły czterech pułków, a w r. 1811 dodano pułk ułanów różniący się od poprzedniego tylko granatowym kołnierzem zamiast żółtego. Kolory Legii Nadwiślańskiej—granatowy z żółtym—stały się później tradycyjnymi barwami piechoty.

M67 m

M67 m

(a) 1809

Lancer of the 2nd Lancers, Gunner of the Horse Artillery.

(b) 1810

Grenadier of a Regiment of Foot, Trooper of the 5th Mounted Rifles.

The first half of this plate relates to the victorious campaign of 1809 against Austria, led by Prince Josef Poniatowski. This is the army of the Duchy of Warsaw, created in 1806.

The first figure is that of a lancer of the 2nd Regiment. The Eagle above the "Amazon shield" first introduced at this time as a cap badge for the lancers, has remained almost unchanged up to the present time as the general cap badge of the Polish Army. The second figure is a gunner of the Horse Artillery. (In the following year the Horse Artillery received a new uniform, similar to the French, with a single-breasted jacket and a large fur busby.)

The second half of the plate shows uniforms of 1810, when new dress regulations were issued after the end of the war, in connection with the reconstruction of the army. Before the war there were three divisions, known as Legions, in the Duchy of Warsaw; the uniforms of infantry and lancers were navy blue, and the Legions were distinguished from each other by the colour of their facings—the First Legion had scarlet collars and cuffs with yellow plastrons; the Second, all facings crimson; the Third, white. In 1810 a single uniform was introduced for the entire infantry with the exception of the 4th, 7th, and 9th Foot, which had been sent to Spain. These regiments preserved the old colours of the Legions, the 4th Foot those of the First Legion, and so on successively. The 13th Foot wore captured white Austrian uniforms with light-blue facings.

The first figure shows a Grenadier of a Regiment of Foot in the new uniform, while the second is that of a trooper of an elite company of the 5th Mounted Rifles. The 1st Mounted Rifles had scarlet as their regimental facings, and the 4th Regiment crimson.

This plate is based on army dress regulations of 1807 and 1810.

(a) 1809

Ulan 2 pułku ułanów, kanonier artylerii konnej.

(b) 1810

Grenadier, strzelec 5 pułku strzelców konnych.

Pierwsza połowa tablicy odnosi się do roku 1809, do zwycięskiej kampanii przeciw Austrii, przeprowadzonej przez ks. Józefa Poniatowskiego. Jest to wojsko Księstwa Warszawskiego, utworzonego w r. 1806.

Postać pierwsza to ułan 2 pułku ułanów. Postać druga: kanonier artylerii konnej (w roku następnym artyleria konna otrzymała inny mundur, zbliżony do francuskiego, o jednorzędowej kurtce i wielkiej futrzanej czapce). Wprowadzona wówczas po raz pierwszy oznaka na czapkach ułanów—orzeł nad "tarczą amazonek"—przetrwiała do dzisiaj, w niezmienionej prawie formie, jako oznaka ogólnowojskowa.

Druga połowa tablicy odnosi się do roku 1810, kiedy to wydano nowe przepisy mundurowe. Przed wojną istniały w Księstwie Warszawskim 3 dywizje, zwane legiami; mundury piechoty i ułanów były granatowe, a legie różniły się między sobą barwami wyłogów: 1. legia miała kołnierze i wyłogi rękawów pąsowe, rabaty żółte, 2. legia—wszystkie wyłogi karmazynowe, 3. zaś—białe. W roku 1810 wprowadzono jednolity mundur dla całej piechoty z wyjątkiem pułków 4., 7., i 9. piechoty wysłanych do Hiszpanii, które zachowały barwy dawnych legii, oraz 13 pułku piechoty, który nosił zdobyczne białe mundury austriackie z błękitnymi wyłogami.

Postać pierwsza przedstawia grenadiera piechoty w nowym mundurze. Postać druga—strzelca kompanii wyborczej 5 pułku strzelców konnych. Kolorem pułkowym 1. pułku strzelców konnych był pąsowy, 4. zaś karmazynowy.

Tablica jest opracowana na podstawie przepisów z 1807 i 1810 r.

(a) 1810

Voltigeur of a Regiment of Foot, Officer of the 13th Hussars.

(b) 1812

Trooper of the Lithuanian Tartar Squadron, Sergeant of the Light Horse of the Guard.

The first part of this plate also shows uniforms of the year 1810.

The first figure is that of a Voltigeur of a Regiment of Foot. The Fusiliers had the same uniform with the following differences:—instead of wearing a plume on the cap, they had a pompon in the company colour, a navy blue collar with crimson piping, and instead of epaulettes navy blue cloth shoulder-straps piped with crimson. The second figure shows a junior officer of the 13th Hussars. (The 10th Hussars had the same uniform, but with black shakoes and gold braid.) The cavalry of the Duchy of Warsaw did not have separate numberings for its various types of cavalry, but a single one like the present British cavalry. The 1st, 4th and 5th Regiments were Mounted Rifles; the 2nd, 3rd, 6th, 7th, 8th, 9th, 11th, 12th, 15th and all higher numbers were Lancers, differing in the colour of facings and piping.* The 10th and 13th were Hussar regiments, and the 14th, Cuirassiers. The latter had uniforms like those of the French cuirassiers with the single difference that the buttons, epaulettes and lace of the officers were gold instead of silver.

The second half of the plate refers to the campaign of 1812.

The first figure shows a trooper of the Lithuanian Tartar Squadron, formed after the re-taking of Wilno. The second, a sergeant of the 1st Light Horse of the Guard, famed for its charge at Somo-Sierra in 1808 and later at Wagram in 1809. During the campaign of 1812 a 3rd Light Horse Regiment of the Guard—Lithuanian (the 2nd being Dutch and French) was formed. The dress of this regiment differed from the 1st only in the fact that it wore gold braid instead of silver.

*According to the French establishment, cavalry squadrons in every Regiment were divided into companies, the first company being known as the "élite" company. They wore fur bushy and scarlet fringe to their epaulettes. The remaining companies wore round shakoes (Mounted Rifles) or square caps (Lancers) and had a white fringe to their epaulettes.

(a) 1810

Woltyżer, oficer 13 pułku huzarów.

(b) 1812

Tatar Litewski, wachmistrz Szwoleżerów Gwardii.

Lewa połowa tablicy odnosi się również do r. 1810.

Postać pierwsza to woltyżer piechoty. Fizylieryzy mieli ten sam mundur z następującymi odmianami: zamiast kity na czapce—pompon w barwie kompanii, kołnierz granatowy z karmazynową wypustką, zamiast epoletów naramienniki sukienne, także granatowe z karmazynową wypustką. Postać druga to młodszy oficer 13 pułku huzarów (10 pułk miał taki sam mundur, ale czako czarne i potrzeby złote). Kawaleria Księstwa Warszawskiego nie miała oddzielnej numeracji dla poszczególnych swych rodzajów, lecz numerację jednolitą jak obecnie kawaleria brytyjska. Pułki: 1., 4., i 5. byli to strzelcy konni, pułki 2. i 3., od 6. do 9., 11., 12. oraz od 15. w górę byli to ułani, różniący się wypustkami i wyłogami.* Pułki 10. i 13. byli to huzarzy, a pułk 14.—kirasjerzy. Ci ostatni mieli mundury takie same jak kirasjerzy francuscy z tą tylko różnicą, że epolety oficerów, guziki i galony były złote, nie zaś srebrne.

Druga połowa tablicy odnosi się do kampanii 1812 roku.

Pierwsza postać przedstawia Tatara ze szwadronu Tatarów Litewskich sformowanego po wyzwoleniu Wilna, druga wachmistrza z 1. pułku Szwoleżerów Gwardii, wslawionego szarżą pod Somo-Sierra w 1808 r. oraz pod Wagram w 1809 r. W czasie kampanii 1812 roku sformowano również 3 pułk Szwoleżerów Gwardii, litewski (2. był holdendersko-francuski). Pułk ten różnił się od 1. tylko tym, że miał potrzeby złote.

* Według przepisów francuskich szwadrony w pułkach kawalerii dzieliły się na kompanie, z których pierwsza, zwana "wyborczą", nosiła czapy futrzane i czerwone frędzle przy epoletach, pozostałe kompanie—regule czapki (ułani) lub okrągłe czapki (strzelcy) i frędzle białe.

1820

Gunner of the Horse Artillery of the Guard, Trooper of the Mounted Rifles of the Guard, Lancer of the 1st Lancers, Grenadier Guardsman.

After the fall of Napoleon and the creation of the so-called Congress Kingdom (1815-1831) the Polish forces maintained their separate organization and uniforms.

The first figure is that of a gunner of the Horse Artillery of the Guard. The Horse Artillery of the line differed only in that it did not wear the so-called "Guard's lace" nor have cloth shabracks, but only black sheepskins. The second figure represents a mounted rifleman of the Guard. This regiment was mainly composed of the former Light Horse of the Guard, but during the war of 1830-1831 it became known as the 5th Regiment of Mounted Rifles. The third picture shows a lancer (or uhlán) of the 1st Lancer Regiment. There were at that time four regiments of lancers, distinguished one from the other by the colours of their facings and the colour of their horses. The 1st Regiment had crimson facings and bays, the 2nd Regiment had white facings and greys, the 3rd Regiment had yellow facings and chestnuts, while the 4th had blue facings and blacks. The fourth figure is that of a grenadier Guardsman. The Grenadier Regiment of the Guard was the only infantry regiment which wore scarlet shoulder-straps, and in which all companies alike wore tall plumes on their head-dress; otherwise these plumes were worn only by the Grenadier companies in the Infantry regiments of the line, and by the Carabineer companies in the Rifle regiments, the remaining companies wearing pompons.

All the uniforms of the Congress Kingdom are taken from originals in the Military Museum in Warsaw and from drawings in the Army Year Books of the time.

15

1820

Kanonier artylerii konnej Gwardii, strzelec pułku strzelców konnych Gwardii, ułan 1. pułku ułanów, grenadier Gwardii.

Po upadku Napoleona i stworzeniu tzw. Królestwa Kongresowego (1815-1831) wojsko polskie zachowało swoją odrębność także i w ubiorze.

Postać pierwsza to kanonier artylerii konnej Gwardii. Artyleria konna linii różniła się tylko tym, że nie nosiła tak zwanych "pętl gwardiackich" i nie posiadała czapraków sukiennych, jeno futrzane czarne. Postać druga to strzelec konny Gwardii. Pułk ten w znacznej części składał się z dawnych Szwoleżerów Gwardii, a podczas wojny 1830-31 został nazwany 5 pułkiem strzelców konnych. Postać trzecia: ułan 1. pułku ułanów. Były wówczas cztery pułki ułanów, różniące się między sobą wylogami mundurów i maścią koni: 1. miał wylogi amarantowe, konie gniade; 2.—białe i siwe; 3.—żółte i kasztany; 4.—niebieskie i kare. Postać czwarta to grenadier Gwardii. Pułk Grenadierów Gwardii był jedynym pułkiem piechoty noszącym czerwone naramienniki, poza tym cały ten pułk nosił wysokie kity, noszone w pułkach piechoty liniowej tylko przez kompanie grenadierskie, a w pułkach strzelców pieszych przez kompanie karabinierskie; pozostałe kompanie nosiły pompony.

Wszystkie mundury Królestwa Kongresowego przedstawiono podług oryginałów Muzeum Wojska w Warszawie i rysunków we współczesnych Rocznikach Wojskowych.

1830

N.C.O. of the 1st Rifles, Sapper, N.C.O. of the 3rd Lancers,
Trooper of the 2nd Mounted Rifles.

This plate shows field uniforms of the period of the war with Russia in 1830-1831.

The first figure is that of a non-commissioned officer of the 1st Rifle Regiment. The number on the cover of his shako indicates his company; the regimental number was shown on the shield below the eagle. The 1st and 3rd Rifle Regiments had yellow shoulder-straps, the 2nd and 4th had navy blue shoulder-straps with yellow piping. The divisional number was worn on the shoulder-straps. The fourth figure is a trooper of the 2nd Mounted Rifles, a regiment which particularly distinguished itself in the Battle of Demby Wielkie. The order of colours for facings and horses in the Mounted Rifle Regiments was the same as that prevailing in the Lancer regiments. The Mounted Rifle Regiment of the Guard, converted during this war into the 5th Mounted Rifle Regiment, differed from the 3rd Regiment only in having Guards' lace on collars and cuffs and cloth shabracks.

During the war of 1830-31 new formations were raised. In the cavalry: a further three regiments of lancers, the 6th, 7th and 8th, and also the 1st and 2nd Mazovians, the 1st and 2nd Cracow Cavalry Regiments, many cavalry regiments raised in the different districts, the Mounted Volhynian Legions, Lithuanian Legions and so on. In the Infantry: new regular regiments numbering from 9 to 25, and many volunteer rifle battalions, generally called by the names of their commanders, such as Grothus' Rifles, Kuszel's Rifles, or from the territories where they were raised, such as the Kurpie, or Podlasie Rifles. Their uniforms were often very picturesque, and some of them may be seen in Plate 17.

16

1830

Podoficer 1. pułku strzelców pieszych, saper, podoficer 3 pułku
ulanów, strzelec 2 pułku strzelców konnych.

Tablica przedstawia mundury polowe z okresu wojny z Rosją w roku 1830-1831.

Postać pierwsza to podoficer 1. pułku strzelców pieszych. Liczba na pokrowcu czaka oznacza kompanię, numer pułku był noszony na tarczy pod orłem. Dwa pułki strzelców pieszych (1. i 3.) miały naramienniki żółte, dwa (2. i 4.) granatowe z żółtą wypustką. Na naramiennikach noszono numery dywizji. Postać czwarta—strzelec 2 pułku strzelców konnych (pułk odznaczył się szczególnie w bitwie pod Dębem Wielkim). Kolejność barw wyłogów i maści koni w pułkach strzelców konnych obowiązywała jak w pułkach ulanów. Strzelcy konni Gwardii, przemianowani podczas wojny na 5 pułk strzelców konnych, różnili się od 3 pułku tylko gwardiackimi pętlcami i sukiennymi czaprakami. Podczas tej wojny powstają też nowe formacje konne i piesze. W kawalerii: pułki ulanów 6., 7., 8. i dalsze oraz 1. i 2. Mazurów, 1. i 2. Krakusów, liczne pułki jazdy wojewódzkiej, konne legie wołyńskie, litewskie itd. W piechocie: regularne nowe pułki od Nr. 9. do 25. oraz liczne ochotnicze bataliony strzeleckie, nazywane przeważnie od nazwisk dowódców, jak pułk Grothusa, pułk Kuszla lub ziem, jak Strzelcy Kurpiowscy czy Podlascy. Umundurowane były nieraz bardzo malowniczo. Niektóre z tych mundurów podaje następna tablica 17.

1831

Officers : the Carabineers, 4th Lancers, Field Artillery, Poznan Cavalry, 9th Infantry ;
Generals : Artillery and Cavalry ; Officer of the 2nd Lancers ;
Other ranks : 4th Infantry, Colonel Kuszel's Rifles, 1st Mazovian Cavalry, 2nd Cracow Cavalry.

Plate 17, like the preceding plate, shows the uniforms of the war of 1830-1831. Side by side with the former regular army, we see the uniforms of the new formations, which were intended to have a distinctive Polish character and to incorporate many features of the folk-dress.

The first mounted figure is that of an officer of the Carabineers (the pre-war military police). The second is an officer of the 4th Lancers, the third an officer of the Field Artillery and the fourth an officer of the Poznan Cavalry Regiment. The fifth figure represents an officer of the 9th Infantry Regiment. In general, the newly-raised infantry regiments wore round caps with a band in the regimental colour, mainly yellow, while only the 9th and 10th regiments wore the square cap. The sixth figure is that of a disabled artillery general, and the seventh a cavalry general. The eighth (behind the cavalry general) is an officer of the 2nd Lancers, a regiment renowned for its charge at Grochów. The ninth figure shows a private of the 4th Infantry Regiment of the Line, perhaps the most famous of all Polish regiments of this period. The Infantry regiments were distinguished from one another by the colour of their shoulder-straps ; the 1st Regiment had yellow shoulder-straps, the 2nd—white, the 5th—blue, the 6th—navy blue with yellow piping. All these regiments wore the numeral 1 on their shoulder-straps as the number of their division. The 3rd, 4th, 7th and 8th Regiments had shoulder-straps in the same series of colours, but with the number 2 on them. The tenth figure shows a rifleman of Colonel Kuszel's Rifles, the eleventh—a trooper of the 1st Mazovian Cavalry, the twelfth—a trooper of the 2nd Cracow Cavalry.

The uniforms of these formations are taken from the lithographs of Dietrich and others.

17

1831

Oficerowie : karabinierów, 4 pułku ułanów, artylerii pieszej, pułku jazdy poznańskiej, 9 pułku piechoty ; generalowie : artylerii i kawalerii ; oficer 2 pułku ułanów ; szeregowcy : 4 pułku piechoty, strzelców Kuszla, 1. pułku Mazurów, 2 pułku Krakusów.

Tablica ta, podobnie jak poprzednia, przedstawia mundury z okresu wojny z Rosją w 1830-1831. Obok mundurów dawnego wojska regularnego widzimy też ubiory nowych formacji, którym starano się nadać charakter swojskie polski oraz wprowadzić wiele cech zaczerpniętych z ubiorów ludowych.

Pierwsza postać to oficer karabinierów (przed wojną żandarmów). Druga—oficer 4 pułku ułanów. Trzecia postać—oficer artylerii pieszej. Czwarta—oficer pułku jazdy poznańskiej. Piąta—oficer 9 pułku piechoty. (Ogólnie, nowosformowana piechota nosiła okrągłe czapki z otokiem koloru pułkowego, przeważnie żółtym, jedynie pułki 9. i 10. miały rogatywki). Postać szósta—general artylerii (inwalida) w surducie, siódma—general kawalerii. Postać ósma (w głębi) to oficer 2 pułku ułanów, wślawionego swą szarżą pod Grochowem. Dziewiąta postać—szeregowiec 4 pułku piechoty liniowej, może najślawniejszego ze wszystkich pułków polskich tego okresu. Pułki piechoty różniły się między sobą barwą naramienników : pułk 1. miał naramienniki żółte, 2.—białe, 5.—niebieskie, 6.—granatowe z żółtą wypustką. Wszystkie te pułki nosiły na naramiennikach jedynkę jako numer swej dywizji. Pułki 3., 4., 7. i 8. miały naramienniki w tej samej kolejności barw, ale z dwójką. Postać dziesiąta—strzelec pułku pułkownika Kuszla. Postać jedenasta—szeregowiec 1. pułku Mazurów. Postać dwunasta—szeregowiec 2 pułku Krakusów.

Mundury nowych formacji oddano podług litografii Dietricha i innych.

CRIMEAN WAR 1854-1855

Officer of the 2nd Dragoons, Officer and Trooper of the 1st Ottoman Cossack Regiment.

This plate shows the Polish volunteer formations in Turkey at the time of the Crimean War. The Poles hoped to take advantage of the war between the Western Powers and Russia to regain their independence by armed action. Volunteer units were formed within the Turkish Army. Their Commander, Michał Czapkowski (Sadyk Pasha), a fervent champion of Polish-Ukrainian union, gave some of his formations the name of Cossacks. In addition to these units, some Polish units were raised by the British. This was, therefore, the first instance of direct military collaboration between Poland and Great Britain.

The first figure is that of a senior officer of the 2nd Ottoman Dragoons, as shown in contemporary drawings and an original uniform in the Military Museum in Warsaw. The second figure shows a senior officer of the Ottoman Cossacks, and the third—a Cossack of the 1st Ottoman Cossack Regiment. Both these figures are taken from contemporary drawings and portraits. The 2nd Ottoman Cossack Regiment, which existed for a short time, had the same uniform as the 1st Regiment, except that its facings were white and not scarlet.

All the Polish volunteer formations of the period between 1831 and 1863 endeavoured to preserve national characteristics, or at least national colours, e.g., the Polish formations in the Spanish Foreign Legion, the Lombard Legion, the Polish-Hungarian Legions, the units participating in the anti-German rising of 1848, the Ottoman Cossacks and Dragoons of 1853 and the succeeding years.

18

WOJNA KRYMSKA 1854-1855

Oficer 2 pułku dragonów otomańskich, oficer kozaków otomańskich, kozak otomański.

Tablica przedstawia polskie formacje ochotnicze w Turcji w czasie wojny krymskiej. Polacy mieli nadzieję wykorzystać zbrojną rozprawę państw zachodnich z Rosją dla wywalczenia niepodległości. Zaczęto formować ochotnicze oddziały w składzie wojsk tureckich. Dowódca ich Michał Czapkowski (Sadyk Pasza), gorący stronnik unii polsko-ukraińskiej, nadał niektórym formacjom nazwę kozaków. Oprócz tego powstały oddziały polskie na żołdzie brytyjskim, była to więc pierwsza w dziejach wojskowa współpraca między Polską a Wielką Brytanią. Dążenie do zachowania cech lub przynajmniej barw narodowych widzimy we wszystkich polskich formacjach ochotniczych w okresie między 1831 i 1863 r. (Polskie formacje hiszpańskiej Legii Cudzoziemskiej, Legion Lombardzki, Legiony Polsko-Węgierskie, jednostki powstania przeciwniemieckiego w 1848 r., kozacy i dragoni otomańscy 1853 i następnych lat).

Postać pierwsza to oficer wyższy 2 pułku dragonów otomańskich podług rycin współczesnych i oryginalnego munduru w Muzeum Wojska w Warszawie. Postać druga—oficer wyższy kozaków otomańskich. Postać trzecia—kozak 1. pułku kozaków otomańskich. Postacie drugą i trzecią odtworzono podług współczesnych rycin i portretów. 2 pułk kozaków otomańskich, który istniał również przez krótki czas, miał mundur jak 1. pułk z tą różnicą, że miał wyłogi białe zamiast pasowych.

NATIONAL INSURRECTION OF 1863-1864
Cavalryman, Officer of the "Death's Zouaves," Rifleman,
Cavalryman.

This plate describes the period of the 1863-1864 National Insurrection. The Poles had never acquiesced in their loss of independence, and underground resistance went on without a break, while at every opportunity they rose to arms against one or another of the three partitioning powers. Whenever any one of the latter was involved in a war, Polish volunteer formations were at once raised on the side of its opponents. There were also attempts to stir up risings in Poland itself, such as the unsuccessful rising of Żaliwski in 1833, the anti-Austrian movement in Southern Poland in 1846 and the 1848 rising against the Prussians in Western Poland. The most important of these was the rising of 1863-1864, which embraced the whole part of Poland annexed by Russia and lasted over two years, although it was started without any organised regular army and had to fight the whole might of the Russian Empire. In this period there were many attempts to introduce uniform military dress, always of Polish pattern (such as the square cap) and incorporating traditional national features. An exception was the regiment of "Death's Zouaves," whose uniform was taken from a French pattern.

The first figure is that of a cavalryman, taken from a photograph, the second an officer of the "Death's Zouaves" formed by the French Colonel Rochebrun; it is reproduced from original articles of uniform in the Military Museum in Warsaw and from photographs. The third figure is that of a rifleman, taken from a photograph, and the fourth—a cavalryman.

19

POWSTANIE STYCZNIOWE 1863-1864
Kawalerzysta, oficer Żuawów Śmierci, strzelec, kawalerzysta.

Tablica odpowiada okresowi powstania lat 1863-1864. W Polsce nigdy się nie pogodzono z utratą niepodległości. Opór podziemny trwał bez przerwy, jednocześnie przy każdej nadarzającej się sposobności chwytało za broń przeciw któremukolwiek z zaborców: gdy tylko który z nich był wmieszany w jakąś wojnę, po stronie jego przeciwników powstawały natychmiast ochotnicze formacje polskie. Były też próby wzniecenia powstania w kraju, jak na przykład nieudane powstanie Żaliwskiego w r. 1833, antyaustriackie ruchy w Małopolsce w r. 1846 i powstanie przeciw Prusakom w Wielkopolsce r. 1848. Najpoważniejsze jednak było powstanie 1863-1864, które objęło cały zabór rosyjski i trwało przez z górą dwa lata, mimo że zostało rozpoczęte bez żadnego zorganizowanego regularnego wojska, a musiało walczyć z całą potęgą imperium rosyjskiego. W okresie tego powstania były liczne próby wprowadzenia jednolitego umundurowania, z zachowaniem cech charakterystycznych polskich (np. rogatywki i czamary). Wyjątek stanowił pułk "Żuawów Śmierci", którego ubiór był wzorowany na francuskim.

Postać pierwsza: kawalerzysta, podług fotografii. Postać druga—oficer pułku Żuawów Śmierci, sformowanego przez francuskiego pułkownika Rochebruna—jest odtworzona na podstawie oryginalnych części umundurowania w Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie oraz fotografii. Postać trzecia—strzelec, podług fotografii. Postać czwarta—kawalerzysta.

PILSUDSKI'S LEGIONS 1914-1917

Artillery Officer, Rifleman of the 2nd Brigade, Rifleman of the 1st Brigade, Lancer of Col. Belina's Regiment.

This plate deals with the period of the first World War, and shows the Legions of Pilsudski. These were the first regular Polish formations after a gap of many years, and were raised for the most part from the Polish riflemen's associations and clubs already in existence before the war. They were organised with the idea that Poland, reborn in the cataclysm of war, should have in readiness cadres of soldiers trained according to her own regulations and traditions. The 1st and 2nd Brigades were formed almost simultaneously, each containing two infantry regiments, a lancer regiment, a regiment of artillery and a company of sappers. Then the 3rd Brigade was formed, consisting of two regiments. The 1st Brigade, to a very large extent, formed a nucleus for the Polish Military Organisation, the aim of which had been to give military training to all classes of the Polish nation in preparation for an envisaged war against all three partitioning powers. The 2nd Brigade broke its way across the front in bitter fighting at Rarancza in 1917, and joined the Polish eastern formations as one entity. After the battle of Kaniow, fought against the Germans in 1918, the survivors went to France to join the Polish units which were being formed there.

The first figure is that of an artillery officer, the second—a rifleman of the 2nd Brigade, the third—a rifleman of the 1st Brigade, the fourth—a lancer of the 1st or Colonel Belina's Regiment. The 2nd Lancers, famous for their charge at Rokita, were distinguished from the 1st chiefly by the fact that they had lower caps and short plumes instead of oval cockades.

These modern uniforms show an endeavour to preserve individual and national characteristics.

These drawings are taken from regulations or originals.

20

LEGIONS 1914-1917

Oficer artylerii, strzelec II Brygady, strzelec I Brygady, ułan Beliny.

Tablica dotyczy okresu pierwszej wojny światowej i przedstawia Legiony Piłsudskiego. Były to po długoletniej przerwie pierwsze regularne formacje polskie, zorganizowane w przeważnej części z istniejących już przed wojną polskich związków i drużyn strzeleckich, utworzonych z myślą walki o niepodległość oraz aby odrodzona w kataklizmie wojennym Polska mogła mieć gotowe kadry żołnierzy wychowanych na własnych regulaminach i tradycjach. Prawie jednocześnie powstały I i II Brygady, każda w składzie 2 pułków piechoty, pułku ułanów, pułku artylerii i kompanii saperów. Następnie sformowała się jeszcze dwupułkowa III Brygada. I Brygada w większości swej stała się rdzeniem Polskiej Organizacji Wojskowej, mającej na celu przygotowanie wojskowe najszerzych warstw narodu do przewidywanej walki przeciwko wszystkim trzem mocarstwom rozbiorowym. II Brygada przedarła się przez front w ciężkiej walce z Austriakami pod Rarańczą i połączyła się w jedną całość z polskimi formacjami wschodnimi tworząc II Korpus Wschodni. Po bitwie z Niemcami pod Kaniowem (1918) resztki przedostały się do Francji, łącząc się z tworzonymi tam oddziałami polskimi.

Postać pierwsza—oficer artylerii. Postać druga—strzelec II Brygady. Postać trzecia—strzelec I Brygady. Postać czwarta—ułan Beliny. 2 pułk ułanów (wslawiony szarżą pod Rokitą) różnił się od pierwszego głównie tym, że miał niższe czapki i krótkie kity zamiast owalnej kokardy. Wszystkie formacje polskie z czasu wojny 1914-1918 musiały oczywiście wykorzystywać istniejące zasoby umundurowania, starając się jednak nadać im cechy narodowe.

Wszystkie mundury z tej tablicy i następnych są opracowane na podstawie przepisów lub zachowanych oryginałów.

POLISH EASTERN CORPS 1917-1918

Sapper, Private of the 9th Infantry Regiment, Corporal of the 1st Lancers, Sergeant of the Horse Artillery.

This plate also represents the period of the First World War, and shows the First Polish Corps in the East. The Polish Eastern Corps was the largest Polish formation in the First World War. The first Polish units, originally small, were formed at the end of 1914, as the Pulawy Legion, but after the disintegration of the Russian army they were reinforced by a mass of Polish soldiers who had formerly been forcibly called up by the Russians; they were then expanded to three corps, well-equipped and containing units of every arm. The first figure is a sapper of the Regiment of Engineers, the second—a private of the 9th Infantry Regiment. The infantry regiments were distinguished from each other by their collar-patches and piping. The colour of the patch indicated the number of the regiment in the division, and piping the divisional number. The order of the colours was crimson, white, yellow, blue. The third figure represents a corporal of the 1st Lancers (later the 1st Krechowce Lancers) noted for their six charges against the Germans at Krechowce in 1917. The Lancer Division of the 1st Corps consisted of three regiments, which preserved their traditional colours from the time of the Congress Kingdom, i.e. crimson for the 1st Regiment, white for the 2nd, and yellow for the 3rd. In the 1st Corps a lance-pennon on the collar was introduced to denote the cavalry; this badge, a miniature of the actual pennon carried on the lance, was taken over by the army of restored Poland, and has been maintained up to the present day. The fourth figure is that of a sergeant of the Horse Artillery. (The Horse Artillery was the only arm in the 1st Corps which wore the square cap.)

21

I KORPUS POLSKI NA WSCHODZIE 1917-1918

Szeregowiec pułku inżynierskiego, szeregowiec 9 pułku piechoty, kapral 1. pułku ułanów, plutonowy artylerii konnej.

Tablica ta też obejmuje czasy pierwszej wojny światowej i przedstawia I Korpus Polski na Wschodzie. Najliczniejszymi polskimi formacjami podczas pierwszej wojny światowej były Polskie Korpusy Wschodnie. Pierwsze, początkowo nieliczne, oddziały polskie powstały już w końcu r. 1914 jako Legion Puławski, lecz dopiero po rozpadnięciu się armii rosyjskiej zostały zasilone masowo napływającymi zewsząd żołnierzami-Polakami, poprzednio przymusowo zmobilizowanymi przez Rosjan, rozrastając się w trzy korpusy, bogato wyposażone i składające się z formacji wszystkich rodzajów broni.

Postać pierwsza—żołnierz pułku inżynierskiego. Postać druga—żołnierz 9 pułku piechoty. Pułki piechoty różniły się patkami na kołnierzu i wypustkami przy nich. Kolor patki oznaczał numer pułku w dywizji, kolor wypustki zaś—numer dywizji. Kolejność kolorów: amarantowy, biały, żółty, niebieski. Postać trzecia—kapral 1. pułku ułanów (późniejszy 1. pułk ułanów krechowieckich), znanego ze swych sześciu szarż przeciw Niemcom podczas bitwy pod Krechowcami w roku 1917. Dywizja ułanów I Korpusu składała się z trzech pułków, które zachowały tradycyjne barwy z czasów Królestwa Kongresowego, a mianowicie: 1. pułk—amarantowa, 2.—biała, 3.—żółta. W I Korpusie wprowadzono jako oznakę kawalerii proporczyk na kołnierzu; oznaka ta, stanowiąca miniaturę proporca noszonego na lancy, została też przyjęta w wojsku Polski Odrodzonej i utrzymała się do dnia dzisiejszego. Postać czwarta—plutonowy artylerii konnej (artyleria konna była jedynym w I Korpusie rodzajem broni, który nosił rogatywki).

POLISH FORCES IN FRANCE 1917-1919

Artillery Warrant Officer, Engineer Officer, Trooper of the Light Horse, Rifleman.

Here are shown the Polish forces in France at the time of the First World War. As early as 1914 the first Polish volunteer unit, the Bayonne Legion, was raised on French soil at Bayonne. It fought as part of the French Foreign Legion and was almost completely wiped out in 1915. In 1917 began the formation of the Polish Army in France, which was commanded since the autumn of 1918 by General Josef Haller. In 1919 this army reached a strength of six divisions, made up of all arms, uniformed, equipped and armed on the French model. These divisions included a large number of Polish volunteers from America, mainly from the United States and Brazil, who flocked to the Polish standards and made good soldiers. These divisions came to Poland through Germany in the spring of 1919 and played a prominent part in the fighting of 1919 and 1920 to liberate Poland from foreign domination. They had partly adopted French collar patches, so that, for instance, the artillery had red collar patches, instead of the traditional Polish dark green or black. The first figure represents an artillery Warrant Officer, the second—an Engineer captain, the third—a trooper of the Light Horse (*chevaux legers*) and the fourth—a rifleman. All units of the infantry wore rifle badges (a horn). The regiments of various arms were distinguished from one another only by numbers.

22

ARMIA POLSKA WE FRANCJI 1917-1919

Podoficer artylerii, oficer saperów, szwoleżer, szeregowiec piechoty.

Tablica przedstawia wojsko polskie we Francji w czasie pierwszej wojny światowej. Już w roku 1914 powstał w Bayonnie pierwszy ochotniczy oddział polski na ziemi francuskiej, tak zwany Legion Bajorczyków. Walczył on w składzie Legii Cudzoziemskiej i niemal doszczętnie wyginął w r. 1915. W r. 1917 rozpoczęto formowanie Armii Polskiej we Francji, której dowódcą od jesieni r. 1918 został generał Józef Haller. W r. 1919 Armia ta osiągnęła siłę 6 dywizji złożonych ze wszystkich rodzajów broni, umundurowanych, oporzędzonych i uzbrojonych na wzór francuski. W skład tych dywizji wchodziła bardzo znaczna ilość Polaków-ochotników z Ameryki, którzy tłumnie pośpieszyli pod polskie sztandary i stanowili doskonały element żołnierski. Dywizje te przybyły przez Niemcy do Polski na wiosnę r. 1919 i wzięły chlubny udział w walkach w r. 1919 i 1920 o wyzwolenie ziem polskich spod obcego najazdu. W umundurowaniu częściowo przyjęto barwy francuskie, tak na przykład artyleria miała francuskie patki czerwone zamiast tradycyjnych ciemnozielonych lub czarnych.

Postać pierwsza—starszy ogólnymistrz artylerii ; postać druga—kapitan saperów ; postać trzecia—szwoleżer ; postać czwarta—szeregowiec piechoty. Wszystkie jednostki piechoty nosiły na kołnierzu oznaki strzeleckie (trąbki). Pułki poszczególnych rodzajów broni różniły się między sobą tylko numerami.

1919-1920

Lancer of the 15th Lancers, Private of a Western Poland Infantry Regiment, Officer of the 2nd Lancers, Infantry Officer.

In this period (the war of 1918-1921) the Polish Army had to improvise uniforms out of what could be obtained, and thus wore re-fashioned German uniforms, old legionary uniforms, the uniforms of the Eastern corps, and even purchased British and American uniforms. The first figure represents a Lancer of the 15th Poznan Lancers—the second—a private of the Western Poland Infantry. In December 1918, in Western Poland (annexed by Prussia), the population rose with spontaneous force against the Germans. The volunteer insurgent units, which were organised in bitter fighting against the overwhelming strength of the regular German forces which had come from Germany to the rescue, managed to defeat the latter and became the nucleus of the three Western Poland Divisions and one Pomeranian Division, as well as eight cavalry regiments and some air force units. The third figure shows an officer of the 2nd Lancers, and the fourth an infantry officer in a uniform conforming to the first dress regulations of 1917, which was worn by some units up to 1920. The rank badges of an officer were shoulder-straps with a silver cord forming a trefoil, which were changed by army regulations of 1919 to the present badges of rank. In the background is a squadron of the 2nd Lancers on the march.

23

1919-1920

Ulan 15 pułku ułanów, szeregowiec piechoty wielkopolskiej, oficer 2 pułku ułanów, oficer piechoty.

Tablica odpowiada okresowi wojny 1918-1921. W tym okresie wojsko polskie musiało zaimprovizować mundury z tych, jakie się udało dostać, noszono więc przerobione zdobyczne mundury niemieckie, stare mundury legionowe, częściowo mundury korpusów wschodnich, a nawet zakupione partie mundurów brytyjskich i amerykańskich. W grudniu 1918 r. wybuchło na polskich ziemiach zachodnich, w dawnym zaborze pruskim, z żywiołową siłą powstanie przeciwko Niemcom. Ochotnicze formacje powstańcze, organizując się w ciężkich walkach z przeważającymi siłami regularnych wojsk niemieckich, przybyłych na odsiecz z Rzeszy, zdołały je pokonać i stały się zawiązkiem bitnych trzech dywizji wielkopolskich i jednej pomorskiej oraz 8 pułków kawalerii i pewnych formacji lotniczych.

Postać pierwsza—ulan wielkopolski (15 pułk ułanów), postać druga—szeregowiec piechoty wielkopolskiej. Postać trzecia—oficer 2 pułku ułanów, postać czwarta—oficer piechoty w mundurze według pierwszego przepisu z r. 1917, utrzymującego ogólny typ munduru legionowego, jaki niektóre oddziały zachowały jeszcze do r. 1920. Oznakami oficerskimi były naramienniki ze srebrnego sznura tworzącego potrójną pętlę, "trefle", zamienione przepisem 1919 r. na obecne oznaki stopni.

Tętem jest maszerujący szwadron 2 pułku ułanów.

1919-1920

Gunner of the Horse Artillery, Aircraftman of the Western Poland Air Force, Sapper, Lancer of the 3rd Lancers.

This plate represents also the period of the 1918-1921 war. In order to unify the prevailing diversity of uniform, new dress regulations were established in 1919, and they remained in force with a few minor alterations until 1939. During the war of 1919-1920 they were introduced in a few units only. The regulations envisaged a single type of uniform and square cap, and a change of colour from steel-grey to khaki. They introduced a silver braid in a form of zigzag on the collar-patches for the whole army; up to this time this had been worn only by the Legions. The gorget-patches of generals, all other officers and ranks differed only in the width of their braid. The prototype of this wavy pattern is to be found in the characteristic zigzags (vandykes) worn by Polish generals in the XVIIIth and XIXth centuries. For a considerable time the Cavalry continued to wear the traditional "ulanka" or lancer-jackets, and round caps like those of the Eastern Corps.

The first figure is that of a gunner of the Horse Artillery, the second an aircraftman of the Western Poland Air Force. Apart from the latter units, which wore uniforms made over from German uniforms during the war, the entire Air Force adopted the general khaki uniform, with yellow collar patches, and wore this up to 1935, i.e. until the change-over to the new special uniforms of Air Force blue. Up to that time square caps with yellow bands were also worn by the Air Force. The third figure is that of a sapper in the uniform introduced by the new dress regulations of 1919—the fourth—a lancer of the 3rd Lancers. In the background is a battery of Horse Artillery.

24

1919-1920

Kanonier artylerii konnej, lotnik wielkopolski, saper, ułan 3 pułku ułanów.

Tablica ta również przedstawia czasy wojny 1918-1921. Dla ujednolinitości panującej dużej różnorodności w umundurowaniu zostały w r. 1919 wydane nowe ogólne przepisy mundurowe, które przetrwały w wojsku polskim z niewielkimi zmianami aż do r. 1939. W czasie wojny 1919-1920 roku wprowadzone były jednak tylko w niektórych oddziałach. Przepis przewidywał jednolity krój mundurów i rogatywki oraz zmianę koloru stalowoszarego na ochronny "khaki". Na patkach kołnierza wprowadzał już dla całego wojska, noszony przedtem tylko przez legionistów, srebrny haft w kształcie wężyka. Węzyki generalskie, oficerskie i szeregowych różniły się między sobą szerokością haftu. Prototypem tych wężyków były charakterystyczne zygawkowate hafty na polskich mundurach generalskich z XVIII i XIX wieku. Najpóźniej przepis ten przyjął się w kawalerii, która przez czas dłuższy nosiła jeszcze ulanki oraz okrągłe czapki tak jak w korpusach wschodnich.

Postać pierwsza—kanonier artylerii konnej, postać druga—szeregowiec lotnictwa wielkopolskiego. Oprócz lotnictwa wielkopolskiego, które w czasie wojny miało mundury przerobione z niemieckich, całe lotnictwo przyjęło ogólnowojskowy mundur khaki z żółtymi patkami i nosiło go aż do r. 1935, to jest do czasu przejścia na nowe odrębne mundury stalowoniebieskie. Do tego też czasu obowiązywały w lotnictwie rogatywki z żółtymi otokami. Postać trzecia—saper w mundurze według nowego przepisu z 1919 r., postać czwarta—ułan 3 pułku ułanów.

Tło : bateria konna.

After her restoration to independence, Poland began to organise her armed forces. The destruction and impoverishment of the country and the necessity of relying exclusively on national resources forced Poland to base her defence on an army composed chiefly of infantry divisions and cavalry brigades. The size of her air force and armoured units was insufficient, although they were highly trained. With limited material resources, Poland initiated her own war industry, setting up the Central Industrial Region. By 1939 she had the prototypes of fine fighter-planes and light bombers, and was also turning out a certain amount of reconnaissance tanks, machine-guns, cannon, anti-tank guns and mortars of excellent types. In Army uniform, tradition was observed mainly in the details.

The first figure is that of a General Staff Officer (artillery). Staff officers wore the usual uniform of their arm with small silver eagles on the gorget patches, these eagles being the distinguishing badge of the General Staff. They wore silver aiguillettes also, as did generals. The second figure is that of a general, while the third shows an infantryman of the Frontier Defence Corps, which was formed to guard the long, open Eastern frontier, and was made up of picked, highly-trained men. In common with the Light Horse Regiments, this Corps did not wear the square caps worn by the rest of the Polish Army. The fourth figure shows a signalman of the Signal units wearing a soft square service cap, such as was worn by all ranks in the field, besides steel helmets.

Odrodzona Polska przystąpiła do organizacji swoich sił zbrojnych. Zniszczenie i zubożenie kraju oraz konieczność liczenia na własne wyłącznie zasoby zmusiły do oparcia swojej obrony na wojsku złożonym przede wszystkim z dywizyj piechoty i brygad kawalerii. Ilość lotnictwa i broni pancernej była niedostateczna, jakkolwiek o wysokim poziomie wyszkolenia. Dysponując ograniczonymi środkami materialnymi Polska rozpoczęła rozbudowę własnego przemysłu wojennego, zakładając Centralny Okręg Przemysłowy. W r. 1939 Polska już rozporządzała prototypami dobrych myśliwców i lekkich bombowców, produkowała też pewne ilości czołgów rozpoznawczych, karabin maszynowy, działko i karabin przeciwpancerny wysokiej klasy oraz dobry granatnik. W umundurowaniu tradycja przejawia się raczej w szczegółach.

Postać pierwsza—dyplomowany oficer Sztabu Głównego (artylerzysta). Oficerowie dyplomowani nosili mundury swego rodzaju broni ze srebrnymi orłami na patkach kołnierza, stanowiącymi ich oznakę; prócz tego nosili, jak i generałowie, podwójne sznury naramienne. Postać druga—generał. Postać trzecia—szeregowiec piechoty Korpusu Ochrony Pogranicza, sformowanego dla strzeżenia długiej, otwartej granicy wschodniej; składał się z wyboro- rowego i doskonale wyszkolonego żołnierza. Korpus ten oraz pułki szwoleżerów stanowiły jedyne jednostki wojska polskiego nie noszące rogatywek. Postać czwarta—żołnierz wojsk łączności w miękkiej rogatywce polowej, jaką noszono w polu, obok hełmów, we wszystkich rodzajach broni.

1939

Trumpeter-Sergeant (Medium Artillery), Private of Infantry, Trooper of the 1st Light Horse, Pupil of a Military Secondary School.

When the Germans began their invasion of Poland in September, 1939, Poland faced a task beyond her strength. Seventy-five German divisions, of which 14 were armoured and motorised, and several thousand aeroplanes gave the invader a three-fold numerical superiority, not to speak of the considerably greater fire power of his infantry divisions, a twenty-fold preponderance in armoured equipment and a ten-fold superiority in the air. The Germans rapidly gained complete control of the air, and for the first time and with complete ruthlessness made use of new methods of total warfare. The Poles were not in a position to set off this preponderance by even the most stubborn fighting. The Germans had, however, to pay dearly for their victory, the losses of the Luftwaffe being particularly great. The Poles, who suffered heavy casualties both in the armed forces and amongst the civilian population, gained for the Allies precious time in which to prepare for war.

The first figure is that of a trumpet-sergeant of the Medium Artillery. The semi-circular braid below his shoulder-straps is the badge of trumpeters and of the regimental bands. The blue and black cords of his trumpet, the colours of the Order of Virtuti Militari, show that this regiment was decorated with the Order. In other arms the Order was fastened to the Standard. The second figure is of an infantryman; his red cord denotes infantry marksman's proficiency. The third figure shows a trooper of the 1st Light Horse. There were three Light Horse Regiments, the cap-bands of the second regiment being white, and those of the third yellow. The fourth figure shows a cadet. The Cadet Corps, of which there were three, were colleges run on military lines.

In the background is the Cracow Gate in Lublin.

26

1939

Ogniomistrz artylerii ciężkiej (trębacz), strzelec pułku piechoty, szwoleżer 1. pułku szwoleżerów, kadet.

Kiedy 1 września 1939 r. Niemcy rozpoczęli inwazję, Polska stanęła wobec zadania ponad jej siły. 75 dywizji niemieckich, w czym 14 pancernych i motorowych, oraz kilka tysięcy samolotów dawały najeźdźcy trzykrotną przewagę liczebną, przy dużo większej potęgze ognia dywizji niemieckich, dwudziestokrotną przewagę sprzętu pancernego i dziesięciokrotną przewagę lotniczą. Niemcy szybko osiągnęli całkowite panowanie w powietrzu i po raz pierwszy z całą bezwzględnością zastosowali nowe metody wojny totalnej. Największa zaciętość Polaków nie była w możności wyrównać tej przewagi. Niemcy jednak drogo zapłacili za swoje zwycięstwo. Szczególnie duże były straty Luftwaffe. Polacy, ponosząc ciężkie straty w wojsku i wśród ludności cywilnej, zdobywali dla Sprzymierzonych cenny czas na przygotowanie się do walki.

Postać pierwsza—ogniomistrz artylerii ciężkiej (trębacz). Półokrągłe naszytki pod naramiennikami stanowiły oznakę trębaczy i orkiestr pułkowych. Niebiesko-czarny sznur przy trąbce, w kolorach orderu virtuti militari, oznaczał, że pułk był dekorowany tym orderem. W innych rodzajach broni order przypinano na chorągwi lub sztandarze. Postać druga—szeregowiec piechoty; czerwony sznur strzelecki stanowi wyróżnienie za celne strzelanie. Postać trzecia—szwoleżer 1. pułku szwoleżerów. Istniały trzy pułki szwoleżerów, kolor otoków drugiego był biały, trzeciego—żółty. Postać czwarta—kadet. Korpusy Kadetów, których było trzy, stanowiły średnie szkoły o typie wojskowym.

Tło stanowi Brama Krakowska w Lublinie.

1939

Sailor, Air Force Cadet Officer, Sappers, Sapper N.C.O.,
Sergeant of a Tank Battalion.

Here are shown figures representing the men who were the first in this war to take the mighty impact of the entire German war machine.

The first figure is that of a Polish sailor. The beginnings of the Polish Navy date from the XVIth century, in the reign of Zygmunt August. There was, however, a greater expansion under Wladyslaw IV, when the navy won a great victory over the Swedish fleet off Oliva in 1629. After her restoration in 1918, Poland immediately proceeded to organise her navy. At the time of the outbreak of war in 1939 it was still too weak to face alone the Germans in the Baltic, and a considerable part of the fleet therefore received orders to join the Royal Navy, by whose side it has been fighting up to the present day. During the September campaign the Polish Navy distinguished itself both on sea and land, by the fine part it played in the defence of Gdynia and the Hel Peninsula. Sailors of the River Flotilla were among the formations which fought the last ranged battle against the invaders in October, 1939.

After their unequal battle against German air superiority in Poland, many airmen also came to Great Britain. The second figure shows an Air Force Cadet Officer. The third, fourth and fifth figures are sappers in battle equipment. The sixth is a corporal of sappers wearing a service cap, whilst the seventh is a sergeant of a Tank Battalion in field dress.

In the background is an aeroplane, with Polish Air Force markings, and tanks.

27

1939

Marynarz, podchorąży lotnictwa, saperzy, podoficer saperów,
podoficer broni pancernej.

Na rysunku widzimy postacie żołnierzy, jacy pierwsi w tej wojnie wzięli na siebie potężne uderzenie całej wojennej maszyny niemieckiej.

Postać pierwsza—marynarz w ubiorze do służby na lądzie. Zaczątki marynarki polskiej pojawiły się już w w. XVI za Zygmunta Augusta. Większy jednak rozwój osiągnęła marynarka polska dopiero za panowania Władysława IV, kiedy odniosła znaczne zwycięstwo nad flotą szwedzką pod Oliwą w r. 1629. W Odrodzonej Polsce przystąpiono natychmiast do organizowania marynarki wojennej. W chwili wybuchu wojny była ona jeszcze za słaba, aby samodzielnie stawić czoło Niemcom na Bałtyku, toteż znaczna jej część otrzymała rozkaz dołączenia do Floty Brytyjskiej, przy której boku walczy do dnia dzisiejszego. Podczas kampanii wrześniowej odznaczyła się ona zarówno na morzu jak i na lądzie chlubnym udziałem w obronie Gdyni i Półwyspu Helskiego. Marynarze flotyli rzecznej walczyli w składzie grupy, która najdłużej stawiała zorganizowany opór najeźdźcom.

Po nierównej walce z przewagą niemiecką w Polsce również wielu lotników znalazło się w Wielkiej Brytanii. Postać druga—podchorąży lotnictwa. Postacie trzecia, czwarta i piąta—saperzy w oporządzeniu bojowym. Postać szósta—kapral saperów w rogatywce polowej. Postać siódma—sierżant z batalionu czołgów w ubiorze polowym.

Tło : samolot z oznakami polskiego lotnictwa i czołgi.

POLISH FORCES IN FRANCE 1940

Rifleman of the 2nd Division, Air Force Officer, Officer of the Highland Brigade, Grenadier of the 1st Division.

This plate shows the Polish forces in France in 1940. The first Polish military formations were created on French soil by voluntary enlistment, or by mobilisation of Polish citizens who had emigrated to France, and also by incorporating a large number of soldiers who had been through the September campaign in 1939, and had reached France by various routes. They came through many frontier barriers from Poland, from internment camps in Hungary and Rumania, and the Baltic States. These formations were created in spite of difficult conditions. The French army, which had mobilised vast numbers of men, lacked weapons and equipment, and units organised in the rear, such as the Polish units in Brittany, suffered from an acute lack of uniforms and equipment. The first detachments wore such uniforms as could be obtained. Horizon-blue uniforms from the last war could be seen with Alpine berets, and even French kepis, red with the navy blue band. (These were worn by some administrative units with an eagle badge.) Only after their arrival at the front did the Polish divisions receive complete field equipment.

The first figure is that of a rifleman of the 8th Regiment of the 2nd Rifle Division (which fought in the Belfort sector). The Rifle regiments of this division were distinguished from each other by the piping on the light-green oblong collar patches. The second figure shows an Air Force officer in navy blue uniform of French type. The third is an officer of the Highland (Podhale) Rifle Brigade, which fought in Norway and distinguished itself at Narvik. The fourth figure represents a grenadier of the 1st Grenadier Division, which fought in the Maginot Line and in Lorraine.

28

WOJSKO POLSKIE WE FRANCJI 1940

Strzelec 2 dywizji strzelców pieszych, oficer lotnictwa, oficer brygady strzelców podhalańskich, grenadier 1. dywizji grenadierów.

Pierwsze polskie formacje wojskowe na ziemi francuskiej powstały z zaciągu ochotniczego, a następnie z mobilizacji obywateli polskich-emigrantów oraz z wcielenia licznych żołnierzy kampanii wrześniowej r. 1939, którzy tłumnie przedstawiali się różnymi drogami i przez wiele kordonów granicznych z Polski oraz z obozów internowanych na Węgrzech, w Rumunii i w państwach bałtyckich. Tworzyły się one w niezwykle trudnych warunkach zaopatrzenia, gdyż wojsku francuskiemu, które zmobilizowało wielkie zasoby ludzkie, brakowało sprzętu i wyposażenia. Zwłaszcza jednostki formujące się w strefie tyłowej, a więc jak na przykład polskie w Bretanii, odczuwały dotkliwe braki w umundurowaniu i oporządzeniu. Toteż pierwsze oddziały mundurowano w co się dało. Widywało się wtedy błękitne mundury z ubiegłej wojny przy beretach alpejskich, a nawet kepi z czerwonym denkiem, typu garnizonowego (noszone z orzełkiem przez kompanie administracyjne). Dopiero po przybyciu do strefy frontowej dywizje polskie otrzymały całkowite wyposażenie polowe.

Postać pierwsza—strzelec 5 pułku 2 dywizji strzelców pieszych (walczyła w obszarze Belfortu). Pułki strzelców z tej dywizji różniły się wypustkami na jasnozielonych podłużnych patkach na kołnierzu. Postać druga—oficer lotnictwa w granatowym mundurze francuskiego typu. Postać trzecia—oficer Brygady Strzelców Podhalańskich (walczyła w Norwegii, odznaczyła się pod Narwikiem). Postać czwarta—grenadier 1. dywizji grenadierów (walczyła na linii Maginota i w Lotaryngii).

(a) **POLISH FORCES IN THE MIDDLE EAST 1940-1942**
Officer of the Carpathian Rifle Brigade, Sailor.

(b) **POLISH ARMY IN RUSSIA 1941-1942**
Senior Officer, General, Rifleman.

The first part of this plate shows two types of Polish fighting men in the Middle East, 1940-1942. Simultaneously with the rebirth of the Polish Army in France, the Carpathian Rifle Brigade was formed in Syria from veterans of the September 1939 campaign. After the fall of France it did not allow itself to be interned, but made its way through to Palestine by threat of arms, and there joined up with the British forces. As part of the famous Eighth Army it participated in the defence of Tobruk, in the Battles of Bardia and of Gazala. Next it was transferred to Iraq, where, after joining up with the Polish forces which had come from Russia, it was reorganised into a division.

In the Mediterranean, Polish destroyers and submarines, and also ships of the Merchant Navy, took part in Malta convoys and in invasion operations on the coasts of Africa, Sicily and Italy.

The first figure is that of an officer of the Carpathian Rifle Brigade, and the second is that of a sailor.

The second part of the plate shows the Polish army in Russia in the winter of 1941-1942. This army, which was raised in extremely hard conditions both as to climate and supplies, was made up of Poles who had been taken as prisoners-of-war by the Russians in the September campaign of 1939, and of Poles who had been interned and scattered throughout the great areas of Russia. The Polish Forces in Russia were then moved to Iraq, where, after receiving British equipment and arms, they became part of the British Ninth Army.

The first figure is a senior officer, the second a general, and the third a rifleman.

29

(a) **WOJSKO POLSKIE NA BL. WSCHODZIE 1940-42**
Oficer brygady karpackiej, marynarz.

(b) **WOJSKO POLSKIE W ROSJI 1941-42**
Oficer, generał, strzelec.

Część pierwsza przedstawia wojsko polskie na Bliskim Wschodzie w latach 1940-1942. Jednocześnie z odrodzeniem się wojska polskiego we Francji liczny prąd ochotników polskich, napływający przez Bałkany, skierowany został do Syrii. Z tego to w większości zahartowanego w bojach wrześniowych żołnierza utworzyła się Brygada Strzelców Karpackich. Brygada ta po upadku Francji i zawieszeniu broni nie dała się internować i wymusiła swoje przejście z bronią do Palestyny, gdzie połączyła się z wojskami brytyjskimi. W składzie słynnej 8 armii brytyjskiej brała ona udział w obronie Tobruku, zdobyciu Bardii i walkach pod Gazalą, po czym została przeniesiona do Iraku, gdzie po połączeniu z formacjami polskimi przybyłymi przez Persję z Rosji rozrosła się do dywizji.

Polskie kontrtorpedowce i okręty podwodne oraz statki handlowe na Morzu Śródziemnym brały udział w konwojach na Maltę oraz w operacjach inwazyjnych u wybrzeży Afryki, Sycylii i Włoch.

Postać pierwsza—oficer Brygady Strzelców Karpackich w ubiorze tropikalnym. Postać druga—marynarz.

Druga część tablicy przedstawia wojsko polskie w Rosji w zimie 1941-1942. Tworzone w niezwykle trudnych warunkach klimatycznych i materialnych, wojsko to, złożone z jeńców polskich wziętych przez Rosjan w walkach we wrześniu 1939 oraz internowanych i rozszaniach po całej olbrzymiej przestrzeni rosyjskiej Polaków, zostało przesunięte do Iraku, gdzie po otrzymaniu długo oczekiwanego uzbrojenia i oporządzenia brytyjskiego weszło w skład 9 armii brytyjskiej.

Postać pierwsza—oficer, postać druga—generał, postać trzecia—strzelec.

POLISH FORCES IN GREAT BRITAIN 1940-1943
Private of an Armoured Regiment, Corporal of the 14th Lancers, Paratroop, Lance-Corporal of a Commando Company, Air Force Officer, Naval Officer, Signaller (Dispatch rider), Artillery Officer.

At the time of the tragic cessation of hostilities in France in June 1940, and in consequence of the agreement between General Sikorski and Mr. Churchill, which has already become historic, the British Navy succeeded in bringing over from the Continent a considerable part of those Polish units which had not been directly engaged in hostilities, and also the majority of the Polish Air Force.

The Poles, loyal to their alliance, took up their position by the side of Great Britain, then isolated in a struggle which might have seemed hopeless. Polish units were given defence duties in an important sector of the Scottish coast and set up crews for several armoured train Groups. They also began to organise their own modern armoured units, parachute and commando troops.

Polish airmen went into the fight at once. During the Battle of Britain in 1940 they brought down over 10 per cent. of the total of German planes destroyed. The number of bombing sorties carried out over enemy territory by Polish crews has at the time of writing reached about 6,500. The Polish squadron in Coastal Command has sunk or damaged a number of enemy U-boats. Polish warships and merchantmen took part in actions, expeditions and convoys on most of the Seven Seas, not excepting the Far East.

The first figure is that of a private in an Armoured Regiment. All armoured units have preserved the former orange-and-black three-cornered collar pennon, which tank formations used to wear in Poland. This does not apply to the regiments of armoured mechanised cavalry, i.e. those derived from units, which have kept their regimental lance-pennons on collars. The units which belonged to the 10th Cavalry Brigade wore a black shoulder-strap on the left shoulder in memory of the September Campaign in Poland, when they wore black leather jackets.

The remaining figures are described in the caption above. The last figure, that of an artillery officer, wears a square service cap of 1936 model.

30

WOJSKO POLSKIE W WIELKIEJ BRYTANII 1940-1943
Szeregowiec pułku pancernego, kapral 14 pułku kawalerii pancernej, spadochroniarz, st. strzelec kompanii szturmowej piechoty ("Commando"), oficer lotnictwa, oficer marynarki wojennej, szeregowiec szwadronu łączności dywizji pancernej, oficer artylerii.

W chwili tragicznego zakończenia walk we Francji w czerwcu 1940 r. marynarka brytyjska, na skutek historycznego już dziś porozumienia się gen. Sikorskiego i premiera Churchilla, zdołała przewieźć z kontynentu znaczną część nie zaangażowanych bezpośrednio w walkę formacji polskich oraz większość lotnictwa. Wierni swojemu sojuszowi Polacy stanęli przy boku osamotnionej wówczas Wielkiej Brytanii w jej walce, która się mogła wtedy wydawać beznadziejną. Oddziały polskie objęły straż nad odcinkiem wybrzeża w Szkocji oraz utworzyły załogi kilku dywizjonów pociągów pancernych, jednocześnie zaś przystąpiono do organizowania nowoczesnych jednostek pancernych, spadochronowych i szturmowych (commandosów).

Lotnicy polscy od razu wzięli udział w walce. Podczas bitwy o Wielką Brytanię w 1940 r. stracili oni ponad 10% ogólnej ilości zniszczonych samolotów niemieckich. Ilość wykonanych lotów bombowych na terytorium nieprzyjacielskie przekroczyła do chwili pisania tej pracy około 6500. Dywizjon polski w Dowództwie Obrony Wybrzeża zatopił i uszkodził szereg okrętów podwodnych.

Polskie okręty wojenne i statki handlowe biorą udział w walkach, wyprawach i konwojach na wszystkich niemal morzach nie wyłączając Dalekiego Wschodu.

Postać pierwsza—szeregowiec pułku pancernego. Broń pancerna zachowała swe dawne pomarańczowo-czarne, trójkątne proporczyki, noszone jeszcze w Polsce przez formacje czołgowe. Wyjątkiem są pułki kawalerii pancernej, to jest pochodzące z jednostek konnych, które zachowały swe proporczyki pułkowe. Formacje, które należały do 10 Brygady Kawalerii, noszą naramiennik czarny dla upamiętnienia walk we wrześniu 1939 r. w Polsce, kiedy to nosiły czarne kurtki skórzane.

Ostatnia postać—oficer artylerii w rogatywce garnizonowej wzoru r. 1936.

Opis pozostałych postaci—w nagłówku tablicy.

All Copyrights Reserved.
Made in Great Britain.
London 1944.